18 САКАВІКА — ДЗЕНЬ ВЫБАРАЎ

— Запрашаем вас прыняць удзел у галасаванні...
Прыгожа афармленыя картачкі з такімі словамі прыносяць агітатары ў гэтыя дні ў кожны дом, у кожную кватэру. Запрашае выбаршчыкаў і агітатар Зіна Ліневіч, студэнтка Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

У НАШАЙ СТАЛІЦЫ

ЛЕКЦЫІ І ДАКЛАДЫ

Звыш 700 лекцый і дакладаў прачыталі ў агітпунктах і клубах Мінска лектары гарадскога аддзялення Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў. Тэматыка лекцый шырокая—«XXII з'езд КПСС—з'езд будаўнікоў камунізма», «Савецкая выбарчая сістэма — самая дэмакратычная ў свеце», «Аб міжнародным становішчы». Лекцыі чыталі дацэнт І. Вятроў, кандыдат юрыдычных навук В. Матусевіч, афіцэр М. Дунаёў, Г. Жуковіч і інш.

НА СЦЭНЕ ТЭАТРАЎ І РАБОЧЫХ КЛУБАЎ

Тэатральныя калектывы сталіцы за апошні час далі звыш сарака спектакляў і канцэртаў для выбаршчыкаў горада. Выступленні праходзілі на сцэнах тэатраў, у палацах культуры, рабочых клубах. Так, нядаўна артысты Тэатра оперы і балета запрасілі да сябе выбаршчыкаў і паказалі ім спектаклі «Дэман» і «Фауст».

Артысты Тэатра юнага гледача пабывалі на выбарчым участку, які знаходзіцца ў будынку Белгідрапраекта, і далі там вялікі канцэрт. Некалькі выязных спектакляў для сельскіх выбаршчыкаў паставіў калектыў Дзяржаўнага тэатра імя М. Горкага. У рабочых клубах сталіцы далі канцэрты артысты эстрады, філармоніі, аркестра Беларускай ваеннай акругі.

НОВЫЯ САМАДЗЕЙНЫЯ КАЛЕКТЫВЫ

У дні падрыхтоўкі да выбараў у Вярхоўны Савет СССР значна актывізавалі работу гурткі мастацкай самадзейнасці сталіцы. Побач з існуючымі калектывамі, ствараюцца новыя, у якіх жадаюць удзельнічаць аматары песень, танцаў, драмы.

Днямі на рысорным заводзе быў створаны духавы аркестр. На швейнай фабрыцы № 2 працуе большасць дзяўчат. Многія з іх добра спяваюць. Нядаўна тут пачаў працаваць харавы калектыў, у якім удзельнічае 50 чалавек. У І-й дзіцячай паліклініцы створаны драматычны калектыў. Камплект духавых інструментаў набылі маладыя рабочыя хлебазавода № 1.

Рэпертуар самадзейных калектываў разнастайны. У ім сучасныя песні беларускіх і рускіх кампазітараў, народныя танцы, аднактовыя п'есы.

ПІСЬМЕННІКІ І МУЗЫКАНТЫ У ВЫБАРШЧЫКАЎ

На вечар, які адбыўся нядаўна на агітпункце № 17 г. Мінска, прыйшлі пісьменнікі Г. Бураўкін, А. Міронаў, А. Лойка, Н. Гілевіч, Ю. Свірка, кампазітар Ул. Алоўнікаў. Яны расказалі прысутным аб сваёй творчасці, прачыталі новыя вершы.

Студэнты музычнага вучылішча выканалі творы Ул. Алоўнікава «Песню абаронцаў Брэсцкай крэпасці», «Песню аб Мінску», «Лясную песню» інш.

НА СТЭНДАХ ВЫСТАЎКІ

Выстаўка «Вобраз камуніста ў савецкай мастацкай літаратуры» экспануецца ў Дзяржаўнай бібліятэцы імя Ул. І. Леніна. Тут прадстаўлена шмат твораў аб Ул. І. Леніне — нарысы, артыкулы, успаміны, зборнік п'ес «Рэвалюцыя, партыя, Ленін», аповесць І. Нечвалодава і Л. Разнічэнкі «Юнацтва Леніна», паэма Ул. Маякоўскага «Уладзімір Ільіч Ленін».

На выстаўцы экспануюцца кнігі аб Ф. Дзяржынскім, Г. Арджанікідзе, С. Кіраве, творы савецкіх пісьменнікаў — «Маці» М. Горкага, «Як гартавалася сталь» М. Астроўскага, «Апошні з Удэге» А. Фадзеева, «Узнятая цаліна» і «Ціхі Дон» М. Шолахава, «Аповесць аб сапраўдным чалавеку» Б. Палявога, «Мінскі напрамак» І. Мележа, «Векапомныя дні» М. Лынькова, «Крыніцы» І. Шамякіна і інш.

Для Марыны Гушчы і Каці Доўнар гордыя словы Уладзіміра Маякоўскага — «Я — грамадзянін Савецкага Саюза» — напоўнены асаблівым зместам. У нядзелю, 18 сакавіка, дзяўчаты ўпершыню аддадуць свой голас за лепшых сыноў і дачок нашага народа — кандыдатаў у дэпутаты вышэйшага органа нашай Радзімы.

Радзіма! Яна шырока адкрыла дзяўчатам дзверы ў вялікае і прыгожае жыццё, здзейсніла іх запаветныя мары: Марына і Каця вучацца на першым курсе акцёрскага факультэта Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

Вось чаму з такім хваляваннем і радасцю зайшлі яны сёння на агітпункт. Дзяўчаты задаволены: іх прозвішчы ёсць у спісу выбаршчыкаў.

Фота Ул. КРУКА.

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 22 (1659) | Пятніца, 16 сакавіка 1962 года | Цана 4 кап.

АДЗІНСТВА

Паслязаўтра — дзень выбараў у Вярхоўны Савет СССР

Народ называе гэты дзень святам савецкай дэмакратыі, сваім святам.

Мы сустракаем гэты дзень на рубяжах слаўнай сямігодкі, сустракаем выдатнымі справамі. Такая ўжо наша цудоўная традыцыя — рыхтуючыся да выбараў, памнажаць працоўныя поспехі, дэманстраваць сваё адзінства, сваю згуртаванасць вакол Камуністычнай партыі.

У гэтыя дні па ўсёй краіне праходзяць сустрэчы выбаршчыкаў са сваімі кандыдатамі ў дэпутаты — кіраўнікамі Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада, перадавымі рабочымі і калгаснікамі, дзеячамі навукі і культуры. Сардэчнасць і незвычайны ўздым пануюць на гэтых сустрэчах. Выбаршчыкі і кандыдаты ў дэпутаты цёпла і ўзнёсла гавораць аб роднай партыі, аб вялікіх дасягненнях Савецкай краіны, падводзяць вынікі праведзенай работы, па-дзелавому ўскрываюць недахопы, дбаючы аб далейшых поспехах у развіцці эканомікі. Уся ўвага савецкіх людзей скіравана на ажыццяўленне гістарычных рашэнняў XXII з'езда КПСС і новай Праграмы партыі.

Наперадзе ў нас — светлая, радасная будучыня. Імя ёй — камунізм.

Камунізм нельга пабудаваць без магутнай, першакласнай прамысловасці. Камунізм немагчымы і без высокаразвітай сельскай гаспадаркі. І наша партыя руплівa і разумна накіроўвае намаганні савецкіх людзей на вырашэнне неадкладных задач. Пленум ЦК КПСС, які адбыўся днямі, абмеркаваў і аднадушна адобрыў даклад таварыша М. С. Хрушчова «Сучасны этап камуністычнага будаўніцтва і задачы партыі па паляпшэнню кіраўніцтва сельскай гаспадаркай». Пленум адзначыў бясспрэчныя поспехі сельскай гаспадаркі, аднак тэмпы яе развіцця ўсё яшчэ адстаюць ад тэмпаў росту прамысловасці і не адпавядаюць узрослым патрэбнасцям насельніцтва.

Справа ўсёй партыі, усяго народа — дабіцца магутнага ўздыму сельскай гаспадаркі — гаворыцца ў Звароце ЦК КПСС да працоўных краіны, прынятым на сакавіцкім Пленуме ЦК партыі. Савецкі народ мае ўсе магчымасці для таго, каб сёлета і ў бліжэйшыя гады дабіцца рэзкага павелічэння вытворчасці прадуктаў сельскай гаспадаркі, поўнасцю задавальняць попыт насельніцтва на іх.

Перад савецкім народам стаіць велічная задача — за кароткі гістарычны тэрмін стварыць матэрыяльна-тэхнічную базу камунізма. Гэтая задача будзе вырашана! Зарукай таму з'яўляецца небывалы працоўны і палітычны ўздым рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі, мудрае кіраўніцтва роднай партыі, непарушная дружба нашай вялікай сям'і народаў. Праграму пабудовы камунізма ўсе савецкія людзі ўспрымаюць, як сваю кроўную справу.

За гэтую праграму яны будуць галасаваць сэрцам і розумам 18 сакавіка. Дзень выбараў у Вярхоўны Савет СССР з'явіцца яркай дэманстрацыяй адзінства савецкага народа, яго вернасці камуністычным ідэалам.

ПУЛЬС ЧАСУ

Рашэнні XXII з'езда партыі даляцелі ва ўсе самыя далёкія куткі нашай краіны, закранулі ўсе галіны нашага жыцця: эканоміку, палітыку, навуку, літаратуру.

Пленум ЦК КПСС, які адбыўся гэтымі днямі ў Маскве, разглядаў пытанні, звязаныя з сельскай гаспадаркай. Жыццё патрабуе, каб вытворчасць прадуктаў сельскай гаспадаркі ў бліжэйшы час павялічыць у два-тры разы. Для гэтага трэба палепшыць кіраўніцтва сельскай гаспадаркай, узняць узровень жывёлагадоўлі, павысіць ураджайнасць палёў, ліквідаваць шкодныя вынікі травапольнай сістэмы, якая нанесла нам такую вялікую шкоду. Культ траваполля тармазіў развіццё сельскай гаспадаркі, станавіўся на дарозе прагрэсу. Травапольшчыкі сілай навязвалі свае погляды іншым. Таго, хто выступаў супраць, абвінавачвалі, нібы ён выступае супраць народа. М. С. Хрушчоў прывёў прыклад, як распраўляліся травапольшчыкі са сваімі праціўнікамі. Як далёка гэта ад сапраўднай навукі, у якой на першым месцы павінна быць вера фактам і аргументам, а не дутым аўтарытэтам!

Нам, маладым пісьменнікам, радасна бачыць аднаўленне ленінскіх норм жыцця ў нашай краіне, назіраць, як на вачах абнаўляецца наша зямля. Мы самі павінны быць гарачымі ўдзельнікамі гэтых падзей, памагаць, падказваць, запальваць у людзях надзею, клікаць наперад. Мы павінны больш патрабавальна ставіцца да сябе і да сваіх твораў, бязлітасна адкідаць фальш і алілуйшчыну. Трэба паказваць жыццё ў развіцці, у барацьбе з усімі яго супярэчнасцямі. Пісьменнікі праглядзелі, напрыклад, той факт, што МТС прыйшлі ў супярэчнасць з жыццём і павінны былі саступіць месца новым формам. І ці не глядзелі мы, пісьменнікі, праз пальцы на ашуканцаў і прыпісчыкаў, якіх было многа навокал нас? А хто па-сапраўднаму смела паказаў старшыню пакаці-гарошка, які развальваў адзін калгас, другі і нават трэці, а пасля ішоў «на вучобу» або зусім уцякаў у горад?

І ці не рана мы павялі гаворку аб тым, што пара калгасніку адмовіцца ад свайго прысядзібнага ўчастка і ад каровы? Да гэтага трэба, безумоўна, імкнуцца, але пачынаць трэба не з каровы. Трэба ўзняць вагу калгаснага працадня, даказаць фактамі, што карова ці соткі для калгасніка лішні клопат.

Задача пісьменнікаў — больш чула, больш прынцыпова падыходзіць да ўсіх пытанняў, якія датычаць калгаснага жыцця.

Разумны старшыня, важкі працадзень, гнуткія формы кіраўніцтва, сувязь з навукай, новая тэхніка — усё гэта павінна зрабіць сваю справу, павінна ўзняць нашу сельскую гаспадарку на новую вышыню.

Нам трэба яшчэ мацней звязацца з вёскай, быць там не гасцямі, а сваімі людзьмі, каб у любы час калгаснік мог звярнуцца да пісьменніка за парадаю, з просьбай і каб ён мог спадзявацца, што адказ будзе станоўчы. Трэба, каб пісьменнік прыслухоўваўся да кожнай скаргі калгасніка, да кожнай яго крытычнай заўвагі, ведаў, чым жыве і аб чым думае хлебароб. І тады яго творы будуць напоўнены пульсам часу, будуць сучасныя і патрэбныя чытачу, як вада, як паветра.

Ваяўнічы, наступальны дух, барацьба за маральныя прынцыпы камунізма, барацьба за дабрабыт чалавека наогул — вось што павінна гучаць сёння ў нашых творах. Мы абавязаны быць актыўнымі ўдзельнікамі гэтай барацьбы, інакш мы не апраўдаем тых надзей, якія ўскладае на нас партыя.

УЛ. ДАМАШЭВІЧ.

Усіх савецкіх людзей сёння аднолькава хвалююць і натхняюць рашэнні сакавіцкага Пленума ЦК КПСС. Наш карэспандэнт Мастак Я. Красоўскі працуе над карцінай з жыцця работнікаў сельскай гаспадаркі. Наш карэспандэнт застаў яго на ферме калгаса імя Гастэлы Мінскага раёна. Замест інтэрв'ю ён зрабіў фота. І мы можам меркаваць аб творчых планах мастака.

НОВЫЯ ФІЛЬМЫ БЕЛАРУСКАЙ СТУДЫІ

Удалечыні, за ваколіцай, шуміць залацістая казахстанская пшаніца. Маладыя цаліннікі гатовы да ўборкі новага ўраджаю. Заклапочаны толькі дзед Максім. Яго камбайн выйшаў са строю. Яму не давядзецца разам з атрадам маладых механізатараў вывесці свой стэпавы карабель на шырокія прасторы. Хвалюецца бязмежнае мора спелага калосся. У тонкай, задушэўнай мелодыі ўгадваюцца матывы беларускай народнай песні. Тры камсамольцы адпраўляюцца ў далёкі начны паход, каб дапамагчы старому камбайнеру.

Так пачынаецца адна з пяці карцін, якія будуць пастаўлены ў гэтым годзе кінастудыяй «Беларусьфільм». У гэтым фільме, названым «Апошні хлеб», расказваецца аб буднях беларускіх камсамольцаў, якія працуюць на цаліне. Аўтар сцэнарыя В. Трунін. Ставіць карціну Б. Сцяпанаў.

Сцэнарысты М. Матукоўскі і А. Каплінская ў сваім творы «Залатыя россыпы» раскрываюць адну з гераічных старонак барацьбы беларускага народа супраць фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. У аснову фільма пакладзены падзеі, якія мелі месца на станцыі Обаль.

Падарунак дзецям рыхтуе рэжысёр Л. Голуб. Да 40-годдзя піянерскай арганізацыі імя Ул. І. Леніна ён закончыць здымкі фільма «Вуліца малодшага сына».

«Лялечная камедыя» — так называецца фільм, над стварэннем якога працуе рэжысёр В. Бычкоў. У фільме будуць здымацца не толькі артысты, але і лялькі.

Студыя пачне экранізацыю п'есы беларускага драматурга А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце». Кінакарціна будзе называцца «Рагаты бастыён».

Вялікія планы ў студыі на будучае. Рэжысёр В. Вінаградаў разам з пісьменнікам А. Кучарам працуюць над сцэнарыем, прысвечаным гераічнай дачцы беларускага народа В. Харужай, а рэжысёр Р. Віктараў і пісьменнік В. Быкаў — над сцэнарыем «Трэцяя ракета», будзе экранізаваны таксама раман І. Шамякіна «Крыніцы».

Дваццаць трэці народны

Калегія Міністэрства культуры БССР прысвоіла званне Народнага тэатра тэатральнаму калектыву Краснапольскага раённага Дома культуры. Гэта дваццаць трэці Народны тэатр у рэспубліцы.

У рэпертуары самадзейных артыстаў п'есы «Не верце цішыні» І. Шамякіна, «Папараць-кветка» І. Козела, «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка і іншыя.

Рэжысёрам тэатра з'яўляецца настаўнік сярэдняй школы Л. Лабаноўскі, мастаком В. Слаўнікаў.

ПЕСНЯЙ—ДА СЭРЦА,

Сапраўды вялікая і неацэнная роля музычнага мастацтва ў жыцці нашай краіны, дзе народ з усім запалам і энергіяй, з надзвычайным уздымам пачаў ажыццяўленне праграмы пабудовы камунізма — самага перадавога, самага справядлівага чалавечага грамадства на зямлі. Музыка, з яе прыгажосцю і разнастайнасцю вобразаў, мелодый і рытмаў, можа з асаблівай сілай, эмацыянальна ўздзейнічаць на слухачоў, натхняць людскія душы, памагаць выхоўваць новага, крыштальна чыстага і адухоўленага чалавека камуністычнага заўтра.

Сёння ў Мінску адкрываецца IV з'езд кампазітараў Савецкай Беларусі, які павінен падвесці вынікі работы творчага саюза за справаздачны перыяд і абмеркаваць задачы і праблемы, звязаныя з далейшым развіццём беларускага музычнага мастацтва ў адпаведнасці з новай Праграмай нашай партыі.

З якімі ж здабыткамі прыходзіць кампазітарская арганізацыя да свайго чарговага з'езда, што новага, яркага і значнага з'явілася ў беларускай музыцы за апошнія 2—3 гады?

Радасна адзначыць, што сучасная тэма становіцца характэрнай для творчасці кожнага беларускага кампазітара. Аб гэтым сведчаць напісаныя і пастаўленыя на сцэне балет «Мара» Я. Глебава і опера «Калючая ружа» Ю. Семянякі, новыя сімфоніі, сімфанічныя паэмы і ўверцюры М. Аладава, Л. Абеліёвіча, А. Багатырова, Г. Вагнера, Д. Камінскага, новыя харавыя, вакальна-інструментальныя творы і песні Ул. Алоўнікава, Д. Лукаса, П. Падкавырава і другіх.

Нашы творцы музыкі значна актывізавалі сваю дзейнасць, але на жаль, яшчэ не ва ўсіх жанрах. Іх па-ранейшаму больш за ўсё захапляе работа ў галіне сімфанічнага жанра і мала цікавіць стварэнне новых сучасных опер і балетаў. Пастаўленыя мінскім тэатрам два нацыянальныя музычна-сцэнічныя творы аб сучасніках — гэта, вядома, недастаткова.

Адбыліся некаторыя зрухі ў стварэнні рэпертуару Дзяржаўнага народнага аркестра БССР. Але што датычыць такіх масавых жанраў, як песня, творы для харавых прафесіянальных і самадзейных калектываў, то яны яшчэ прыкметна адстаюць. Праўда, у параўнанні з мінулымі гадамі песень цяпер пішацца больш, але сярод іх амаль няма такіх, якія б адразу палюбіліся масам слухачоў, шырока ўвайшлі ў быт народа. У большасці песні, якія былі напісаны за апошні час беларускімі аўтарамі для харавога ці сольнага выканання, недастаткова яркія і мала прывабныя як па мелодыі, так і па тэкстах.

Яшчэ мала створана беларускіх твораў для шматлікіх духавых аркестраў, для дзяцей і юнацтва. Зусім недаравальна, што нашы кампазітары забываюць аб чулай дзіцячай аўдыторыі..

Пра ўсё гэта трэба сур'ёзна, па-дзелавому пагаварыць на з'ездзе. Трэба ўсебакова разабрацца ў прычынах, якія перашкаджаюць паспяховаму развіццю музычных жанраў, абмеркаваць творчыя і арганізацыйныя пытанні ўнутрысаюзнага жыцця.

У справаздачным дакладзе праўлення саюза і выступленнях дэлегатаў, безумоўна, знойдуць адлюстраванне праблемы сучаснасці. Для таго, каб увасобіць у музыцы вобразы герояў сённяшняга дня,

СЭРЦАМ—ДА РАДЗІМЫ

расказаць аб падзеях нашай рэчаіснасці, кампазітар не можа карыстацца аднымі традыцыйнымі формамі і вядомымі меладычнымі зваротамі, ён павінен шукаць новыя сродкі выразнасці, быць па-сапраўднаму патрабавальным да сябе. Гэта, вядома, не значыць, што ў пагоні за наватарствам мы можам пагарджаць музычнымі традыцыямі мінулага. Выдатны савецкі кампазітар Д. Шастаковіч заклікае: «Трэба шукаць сродкі выяўлення, якія былі б больш яркімі, больш уражальнымі, чым старыя, трэба эксперыментаваць, не адрываючыся ад жыцця, шукаць больш кароткі шлях да сэрца народа».

Пытанні майстэрства і прафесіянальнай узброенасці кожнага музыканта, пытанні падрыхтоўкі і ідэйнага выхавання маладых кампазітараў і музыказнаўцаў таксама павінны стаць у цэнтры ўвагі работы з'езда, як самыя актуальныя і надзённыя. Кампазітарская арганізацыя рэспублікі вельмі малалікая. Гэта таму, што Беларуская кансерваторыя мала яшчэ рыхтуе кампазітарскіх і музыказнаўчых кадраў, не ва ўсіх музычных вучылішчах рэспублікі ёсць спецыяльныя кампазітарскія і тэарэтычныя аддзяленні.

У нас не хапае кваліфікаваных педагогаў-музыкантаў, няма вопытных лектараў для правядзення шырокай музычна-адукацыйнай работы са слухачамі народных універсітэтаў культуры.

А хіба можа задаволіць стан музычнай крытыкі? Яна ў большасці сваёй павярхоўная, рэгістратарская, ілюстрацыйная. Да гэтага часу нашы музыказнаўцы не стварылі значных прац па розных пытаннях беларускай савецкай музыкі, а задавальняюцца невялікімі апісальнымі брашурамі.

Нарэшце, на з'ездзе трэба павесці шырокую, канкрэтную размову аб прапагандзе твораў беларускіх кампазітараў як у самой рэспубліцы, так і за яе межамі. Калі на радыё беларускай музыцы прадастаўляецца «зялёная вуліца», то ў філармоніі да яе часам ставяцца насцярожана. Неабходна дабіцца такога становішча, каб беларускія сімфоніі, паэмы, уверцюры, інструментальныя канцэрты занялі трывалае месца ў праграмах Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР.

Як ні шкада, але ўсесаюзны слухач амаль не ведае беларускай музыкі, таму што яна рэдка гучыць на ўсесаюзнай арэне. Ці трэба гаварыць, што ў нас ёсць нямала твораў, якія маглі б заваяваць увагу слухачоў братніх рэспубліках. Проста мы яшчэ не навучыліся па-сапраўднаму папулярызаваць свае нацыянальныя духоўныя багацці. Выконваліся ж летась у Львове па ініцыятыве мясцовай філармоніі сімфанічная сюіта Ул. Алоўнікава «Песні міру» і сімфанічная сюіта Г. Вагнера, якія украінскія слухачы прынялі цёпла і з цікавасцю.

Трэба сказаць, што і самі кампазітары недастаткова яшчэ прыкладаюць намаганняў да таго, каб як мага шырэй прапагандаваць сваю творчасць. Можна, напрыклад, тыя ж самыя камерныя канцэрты, якія, дарэчы, ужо больш як паўгода не праводзяцца ў памяшканні саюза, арганізоўваць на аўтазаводзе, ва універсітэце або політэхнічным інстытуце, з наступным абмеркаваннем музычных твораў. Гэта бясспрэчна прынясе карысць як аматарам, так і творцам музыкі.

Вялікія і адказныя задачы прадстаіць абмеркаваць і вырашыць дэлегатам з'езда. Партыя і ўрад бачаць у кампазітарах сваіх бліжэйшых памочнікаў у ідэйным і эстэтычным выхаванні моладзі, у стварэнні агульнанароднай, агульначалавечай культуры камуністычнага грамадства. Чэшская народная прымаўка гаворыць: «Песняй— да сэрца, сэрцам — да радзімы». Дык давайце ж пісаць такія песні, такую музыку, якая літаральна будзе запальваць сэрцы людзей, клікаць іх на працоўныя подзвігі ў славу любімай Айчыны, памагаць будаваць камунізм!

ЧАЛАВЕК ТВОРЧАЙ ДУМКІ

Яе прыкмецілі адразу. Спачатку ў Мінску, на выстаўцы-аглядзе работ сельскіх вынаходнікаў і рацыяналізатараў, а затым у Маскве, у павільёне машынабудавання ВДНГ. Наведвальнікі адразу ж звярнулі ўвагу на невялікую, кампактную машыну, з якой раней сустракацца не прыходзілася. І марка на машыне стаяла новая: «ІКБ-І», або ў расшыфроўцы — здрабняльнік кармоў «Беларусь».

Аб новай машыне пачалі гаварыць, на яе паступілі заяўкі. Многім стала вядома, што вынаходнік яе — радавы механік з беларускага гарадка Клецка Юрый Іванавіч Карнацкі, узнагароджаны Малым залатым медалем Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі. А неўзабаве здрабняльнік Карнацкага пачаў выпускацца серыйна на Мінскім заводзе «Ударнік» і яго з ахвотай сталі набываць калгасы і саўгасы.

Машына Карнацкага — універсальная. На ёй можна здрабняць кукурузу, зялёнае жыта, зернебабовыя культуры, салодкі лубін і іншае, атрымліваць муку ці сечку з зерня і саломы, на ёй можна прыгатаваць розныя кармавыя пасты і мяшанкі. І каб атрымаць паасобны састаў корму для кароў, свіней ці птушкі, машыну магчыма пераабсталяваць за 5-10 мінут.

Да стварэння машыны Юрый Карнацкі прыйшоў праз шлях рацыяналізатарскай работы і іншых вынаходніцтваў. На яго рахунку — прылада для вырабу пракладак, прыстасаванне для расточкі колаў сеялкі і фарсунка для спальвання адпрацаванага масла і іншае.

У гэтыя дні заслужаны вынаходнік Беларускай ССР Ю. Карнацкі працуе над павелічэннем «сямейства» машын маркі «ІКБ».

Другая мадэль машыны ў стадыі заканчэння, яна рыхтуецца да дзяржаўных выпрабаванняў і знаходзіцца на эксперыментальнай базе «Доўск» Гомельскай абласной сельскагаспадарчай вопытнай станцыі. Новы ўзор з'яўляецца яшчэ больш універсальнай машынай, якая мае рад тэхнічных удасканаленняў. А калі машына пападзе ў гаспадарку, дзе няма пакуль электрычнасці, яна можа працаваць ад прываднога шківа трактара. У залежнасці ад віду корма машына будзе рыхтаваць ад 500 да 3000 кілаграмаў масы за гадзіну, замяніць працу 30 калгаснікаў.

Д. ЗІНГЕР.

КІНАГЛЯДАЧ ЗА ГЭТА ЎДЗЯЧНЫ

МАСТАЦТВА кіно заклікана выхоўваць людзей. Гэта абавязвае работнікаў кінасеткі і кінапракату так арганізаваць паказ савецкіх кінакарцін, каб іх прагледзела максімальная колькасць гледачоў, каб лепшыя рысы герояў экрана, якія прапагандуюцца ў мастацкіх і дакументальных фільмах, сталі здабыткам шырокіх мас, духоўна ўзбагачалі іх і натхнялі на новыя працоўныя подзвігі.

Пасля XXII з'езда партыі работнікі кінасеткі Беларусі перабудоўваюць сваю работу, імкнуцца шырэй давесці да насельніцтва лепшыя творы савецкага кінамастацтва.

З кожным днём пашыраецца сацыялістычнае спаборніцтва за паляпшэнне кінаабслугоўвання насельніцтва. Каля 1.500 сельскіх кінамеханікаў, больш чым 100 кінатэатраў, раённых аддзелаў культуры і кінаўстановак спаборнічаюць за ганаровае званне калектываў, брыгад і ўдарнікаў камуністычнай працы. З'явілася шмат новых, цікавых форм работы асобных кінамеханікаў і кінаўстановак.

Кінамеханікі і матарысты Івацэвіцкага раённага аддзела культуры Брэсцкай вобласці летась выступілі ініцыятарамі спаборніцтва за выкананне гадавога задання да дня адкрыцця XXII з'езда КПСС. Ужываючы перадавыя метады працы, працуючы па-камуністычнаму, яны дабіліся штомесячнага выканання плана кожнай кінаўстаноўкай.

Кінамеханікі Івацэвіцкага раёна разам з шырокім актывам кінаарганізатараў наведваюць дамы калгаснікаў, паляводчыя і жывёлагадоўчыя брыгады і расказваюць аб фільмах, што выпускаюцца на экраны, праводзяць культурна-масавыя мерапрыемствы перад кінасеансамі. Іх сіламі ў многіх сельскіх клубах і дамах культуры, чытальнях і бібліятэках абсталяваны куткі кіно.

У Івацэвіцкім раёне добра арганізаваны паказ хранікальна-дакументальных і сельскагаспадарчых фільмаў. У кожным населеным пункце ў дні кінапаказу арганізуецца па тры сеансы, з іх адзін дзіцячы, адзін мастацкі і адзін з паказам хранікальна-дакументальных і сельскагаспадарчых фільмаў.

Заслугоўвае ўкаранення каштоўная ініцыятыва кінамеханікаў Нясвіжскага раёна Мінскай вобласці, якія спаборнічаюць за ўзорную эксплуатацыю кінатэхнікі, за падоўжанне тэрмінаў службы апаратуры, абсталявання, электрастанцый і фільмакопій, за выдатную якасць кінапаказу. Кожны з іх паставіў перад сабой задачу падвоіць тэрмін службы дэталей кінаапаратуры, ліквідаваць выпадкі зрываў сеансаў па тэхнічных прычынах. Пачын кінамеханікаў Нясвіжскага раёна знайшоў гарачую падтрымку сярод усіх кінамеханікаў рэспублікі.

Цікавы вопыт работы кінамеханіка перасоўнай кінаўстаноўкі Бярозаўскага раёна Брэсцкай вобласці Е. Мычко. У 1960 годзе ён перайшоў працаваць на адстаючы маршрут і вывеў яго ў перадавыя. План кінаабслугоўвання ў 1961 годзе выканаў датэрмінова, да 5 кастрычніка. Тав. Мычко вялікую ўвагу ўдзяляе прапагандзе і рэкламаванню фільмаў. Штодзённа сустракаючыся з гледачамі, бываючы на фермах, аддзяленнях, у дамах калгаснікаў, тав. Мычко вывучае і ўлічвае запатрабаванні дарослага і дзіцячага насельніцтва. Гэта памагае яму ў падборы рэпертуару фільмаў, дае магчымасць загадзя рэкламаваць іх, арганізаваць папярэдні продаж білетаў. У клубах, на фермах, у школе і іншых грамадскіх месцах ён вывешвае рэпертуарныя месячныя планы, арганізуе куткі аматараў кіно і афармляе іх друкарскімі плакатамі фільмаў месячнага рэпертуару, наладжвае вітрыну з анатацыямі на гэтыя кінафільмы і фотаздымкамі.

У прапагандзе фільмаў Е. Мычко памагаюць кінаарганізатары, настаўнікі, работнікі медыцынскіх пунктаў, вучні старэйшых класаў.

Тав. Мычко штомесяц дэманструе вучням да 8—10 кінафільмаў. Шырока прапагандуе ён дасягненні перадавікоў сельскай гаспадаркі, дэманструючы да 10—12 сельскагаспадарчых фільмаў. Перад сеансамі выступаюць спецыялісты сельскай гаспадаркі.

За добрыя паказчыкі ў рабоце, за шырокую прапаганду кінафільмаў, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, тав. Мычко прысвоена званне ўдарніка камуністычнай працы.

Ударнік камуністычнай працы, лепшы кінамеханік Жлобінскага раённага аддзела культуры Л. Цыркуноў арганізуе спецыяльныя сеансы для школьнікаў, якія прымаюць актыўны ўдзел у грамадска-карыснай працы ў калгасе. Праўленне калгаса загадзя набывае білеты ў кіно і як заахвочванне выдае іх школьнікам, якія добра працуюць у калгасе.

Вялікую і цікавую работу па прапагандзе лепшых савецкіх фільмаў праводзяць і многія іншыя кінамеханікі рэспублікі.

Многія кінатэатры, дамы культуры, сельскія стацыянарныя і перасоўныя кінаўстаноўкі пачалі праводзіць вечары адной кінапраграмы, гэта значыць, побач з паказам мастацкіх кінафільмаў дэманструюць і праграму дакументальных або навукова-папулярных фільмаў, не менш як 5 частак. Гэтая форма кінапаказу знайшла шырокую падтрымку ў гледачоў нашай рэспублікі. Загрузка залаў кінатэатраў на падоўжаных сеансах значна вышэйшая, чым на сеансах з паказам толькі мастацкіх фільмаў.

Апрача таго, навукова-папулярныя і хранікальныя фільмы шырока дэманструюцца ўсімі кінаўстаноўкамі як дадатак да мастацкіх фільмаў бясплатна. Для паказу гэтых фільмаў у фае многіх гарадскіх кінатэатраў абсталяваны спецыяльныя кінаўстаноўкі.

Вялікім поспехам у насельніцтва карыстаюцца перасоўныя кінатэатры «Навіны дня», якія штодзённа паказваюць дакументальныя фільмы на адкрытых плошчах, парках і скверах горада Мінска і ўсіх абласных цэнтраў.

За апошні час работнікі кінасеткі і кінапракату вялікую ўвагу ўдзяляюць паказу кінафільмаў для моладзі. Сельскія стацыянарныя кінаўстаноўкі праводзяць не менш двух дзіцячых кінасеансаў на тыдзень, а кінаперасоўкі — па два кінасеансы ў месяц у кожным пункце кінапаказу. У гарадах кінасеансы для дзяцей праводзяцца штодзённа. Для дзіцячых кінасеансаў падбіраюцца спецыяльныя фільмы.

Улічваючы, што ў рэспубліцы вельмі мала дзіцячых кінатэатраў і што дзеці дашкольнага ўзросту, як правіла, не могуць глядзець кіно, для іх перааббсталяваны пад дзіцячыя кінатэатры «Малютка» восем аўтобусаў «ЗІЛ-155». Толькі адзін такі кінатэатр у г. Мінску даў за год 1.331 кінасеанс.

Новай формай у кінаабслугоўванні дзяцей з'яўляецца і паказ многімі кінатэатрамі і кінаўстаноўкамі фільмаў непасрэдна ў школах, арганізацыя там сваіх «Спадарожнікаў». Мінскі кінатэатр «Дзіцячы» мае «Спадарожнікі» ў 25 школах. Адкрыты «Спадарожнікі» ў баранавіцкай школе № 11, пінскіх школах № 2 і № 4 і школе-інтэрнаце. У «Спадарожніках» самі вучні выконваюць абавязкі кінамеханікаў, касіраў, кантралёраў, мастакоў, дырэктараў, адміністратараў. Яны самі складаюць кінапраграму і працуюць пад кіраўніцтвам дырэктара асноўнага кінатэатра.

Многае робіцца ў кінасетцы і кінапракатных арганізацыях Беларусі па паляпшэнню прапаганды і рэкламавання кінафільмаў. На вуліцах і плошчах гарадоў, раённых цэнтраў і вёсак устаноўлены пастаянныя рэкламныя стэнды, у кінатэатрах, у многіх клубах і дамах культуры абсталяваны вітрыны для фотакамплектаў і плакатаў. Выдаецца масавымі тыражамі друкаваная рэклама (афішы, плакаты, лістоўкі і г. д.).

Новай цікавай формай прапаганды фільмаў і жывой сувязі кінатэатраў з гледачамі сталі радыёгазеты, якія выпускаюцца ў гарадскіх кінатэатрах адзін раз у тыдзень. Запісаная на магнітафонную стужку радыёгазета расказвае аб працоўных буднях савецкіх людзей, аб новых мастацкіх, навукова-папулярных і дакументальных кінафільмах, знаёміць з песнямі з новых кінафільмаў. Радыёгазеты, як правіла, выпускаюцца сіламі грамадскасці, дэманструюцца ў фае кінатэатраў перад пачаткам кожнага сеанса на працягу 7—10 мінут.

У рабоце па прапагандзе кінафільмаў актыўна памагаюць клубы аматараў кіно, музыкі, літаратуры, мастацтва, якія створаны ў некаторых кінатэатрах. Яны арганізуюць выступленні мастацкай самадзейнасці перад пачаткам сеансаў, сустрэчы гледачоў з дэлегатамі XXII з'езда КПСС, перадавікамі вытворчасці, знаўцамі літаратуры і мастацтва, тэматычныя вечары, лекцыі і даклады па палітычных і навуковых тэмах. Так, савет клуба сяброў кіно, музыкі і літаратуры мінскага кінатэатра «Зорка» правёў вечар пытанняў і адказаў на тэму «Нам будаваць камунізм», лекцыю-канцэрт «Кампазітар Глінка», вечар сустрэчы з артыстамі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы, тэматычны кінавечар аб вялікім рускім пісьменніку М. В. Гогалі.

Савет клуба гэтага кінатэатра з мэтай шырокай прапаганды перадавых метадаў працы, дасягненняў навукі і тэхнікі праводзіць на гадзіннікавым заводзе і заводзе «Ударнік», паліграфічным камбінаце, друкарні газеты «Звязда» і іншых прадпрыемствах тэматычныя кінавечары.

Цікава арганізаваў выпуск фільма «Бітва ў дарозе» савет барысаўскага кінатэатра «Радзіма». Члены савета гэтага кінатэатра разам з гарадской бібліятэкай разаслалі чытачам кнігі Г. Нікалаевай «Бітва ў дарозе», запрашэнні з просьбай наведаць кінатэатр, паглядзець фільм і прыняць удзел у абмеркаванні яго. Прысланае запрашэнне давала права на атрыманне без чаргі білета ў кіно. Усё гэта садзейнічала павелічэнню колькасці гледачоў, якія прагледзелі фільм.

У рабоце кінасеткі ёсць яшчэ і рад буйных недахопаў. Галоўным з іх з'яўляецца тое, што многія работнікі кінасеткі, асабліва ў вёсцы, не выкарыстоўваюць усіх форм і магчымасцей для прыцягнення новых гледачоў.

Накоплены вопыт перадавікоў кінасеткі па рабоце з гледачамі, па пракату кінафільмаў вывучаецца слаба і недастаткова распаўсюджваецца.

Пашырэнне новага, перадавога, ліквідацыя наяўных недахопаў у паказе кінафільмаў дадуць магчымасць узняць работу кінасеткі і кінапракату на ўзровень, якога патрабуюць задачы, пастаўленыя XXII з'ездам КПСС.

Р. ЖУК,
намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення кінафікацыі і кінапракату Міністэрства культуры БССР.

ПАСЛЯ ТАГО, ЯК ВЫСТУПІЛА НАША ГАЗЕТА

„КВЕТКІ ЖЫВЫЯ І МЁРТВЫЯ"

2 лютага г. г. у газеце «Літаратура і мастацтва» быў змешчаны артыкул Э. Юшкевіча «Кветкі жывыя і мёртвыя». У артыкуле крытыкавалася становішча падрыхтоўкі спецыялістаў сельскагаспадарчых кадраў навукі, ставілася пытанне паляпшэння работы аспірантуры сельскагаспадарчых вышэйшых навучальных устаноў і навукова-даследчых інстытутаў.

Як паведаміў рэдакцыі намеснік міністра сельскай гаспадаркі БССР І. Малочка, артыкул «Кветкі жывыя і мёртвыя» абмяркоўваўся на калегіі міністэрства. У пастанове калегіі адзначаецца, што факты, прыведзеныя ў артыкуле, правільныя. Для паляпшэння работы па падрыхтоўцы навуковых кадраў калегія намеціла рад мерапрыемстваў.

У прыватнасці, вырашана абмеркаваць артыкул «Кветкі жывыя і мёртвыя» на пасяджэннях вучоных саветаў з удзелам аспірантаў і іх кіраўнікоў і распрацаваць канкрэтныя меры па паляпшэнню падрыхтоўкі навукова-педагагічных і навуковых кадраў. Калегія прапанавала ўзмацніць кантроль за работай аспірантаў і навуковых кіраўнікоў, павысіць патрабаванні да аспірантаў пры пераатэстацыі. Навукова-даследчаму інстытуту меліярацыі і воднай гаспадаркі даручана разгледзець і прыняць рашэнне па тэме кандыдацкай дысертацыі тав. Жамойдзіка.

СЕМІНАР КІНААМАТАРАЎ

У Магілёве адбыўся двухдзённы семінар кінааматараў вобласці. Самадзейныя кінематаграфісты абмяняліся вопытам, падзяліліся творчымі задумамі.

Зараз у вобласці працуе 7 аматарскіх кінастудый.

Кіраўнік студыі Магілёўскага дома культуры чыгуначнікаў П. Цінкоўскі расказаў аб рабоце над кінафільмамі «Рацыяналізатары і вынаходцы трох прадпрыемстваў».

Выкладчык фармакалогіі медыцынскага вучылішча В. Папоў стварае цэлы фільм, прысвечаны вучылішчу. Цікавым фільм аматарскай студыі «Гісторыя ў выставе» Беларусі, які стварае студыя пад кіраўніцтвам Я. Аленькага.

Аматарскай кінастудыяй Дома культуры завода імя Кірава створаны фільмы «Заводская спартыўная хроніка» і «Хроніка па Чэхаславакіі». Зараз ідзе работа над кінафільмам «Наш скрэпер».

Вялікую дапамогу кінааматарам на семінары аказаў рэжысёр кінастудыі «Беларусьфільм» С. Сплашноў.

НА КІЕЎСКАЙ СЦЭНЕ

На гастролях у сталіцы братняй Украіны Кіеве пабывалі артысты Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Кіяўлянам была паказана камедыя «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка.

Гэты ж спектакль быў паказаны па кіеўскаму тэлебачанню.

ДУША МАСТАКА

ДА 90-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ В. К. БЯЛЫНІЦКАГА-БІРУЛІ

Многа дадзена чалавеку і, мусіць, няма мяжы яго творчай энергіі. Але заўсёды будзе яго кранаць абаяльнасць прыгажосці трапяткой бярозкі на ветры, пах хвоі і талай вады ўвесну. І якія б «разумныя» кібернетычныя машыны ні стварыў ён, здзіўляючы тонкім і загадкавым застанецца інструмент душы мастака, які распазнае непаўторную мову фарбаў, гукаў прыроды.

«Учора ішоў, любаваўся месцам, а сёння «месца» знікла: учора былі жамчужныя воблачкі на фоне якіх толькі вымалёўваліся голыя бярозкі, а сёння нябёсы гладкія, ды і сам ты нейкі іншы, не ўчарашні». У гэтых словах тонкага і душэўнага лірыка, які звязаны ўсёй сваёй творчасцю з прыгажосцю роднай прыроды, — Вітольда Каэтанавіча Бялыніцкага-Бірулі, — раскрываецца цудоўная своеасаблівасць яго адчування навакольнага свету.

Учора не такі, як сёння, — не, не аб мімалётнасці бачання навакольнага свету, не аб філасофіі моманту ідзе тут гаворка — цяжка знайсці мастака, які быў бы такі нязменны ў сваіх густах і сімпатыях, такі душэўна ўраўнаважаны. Гаворка ідзе аб біцці сэрца мастака ў кожным яго творы, аб той радасці ці смутку ў адчуванні быцця, якія кіруюць натхненнем мастака.

«У жыцці бываюць радасці, якія мы называем «няўмыснымі», ці працей кажучы, «выпадковымі». Гэтыя радасці нас асабліва хвалююць. Намі валодае часам нявыказаны стан, які ў побыце звычайна вызначаецца як «добры настрой духу». Ён прыходзіць звычайна, калі бываеш адзін, сам з сабою, асабліва калі ходзіш вясною ці восенню па нашых бясконцых палях і пералесках з фарбамі...

І вось у гэтых маўклівых сузіраннях вечара, змроку, світання слухаеш цішыню і біццё свайго сэрца».

Так вызначае сам мастак той асаблівы стан душы, які мы называем натхненнем. І гэтае высокае пачуццё спадарожнічала яму на працягу доўгіх год жыцця, дапамагала захаваць дзіўную свежасць успрыймання прыроды, раскрыць яе прыгажосць і разнастайнасць, захаваць непасрэднасць і шчырасць.

В. Бялыніцкі-Біруля належыць да пакалення мастакоў, творчасць якіх жывымі ніцямі звязвае маладое савецкае мастацтва з лепшымі традыцыямі рускага рэалістычнага мастацтва XIX стагоддзя. І хоць ён прыйшоў у савецкі жывапіс як склаўшыйся майстар, як склаўшаяся творчая індывідуальнасць, ён застаўся да канца сваіх дзён шукальнікам. І няхай толькі прырода застаецца крыніцай яго натхнення, а сам ён майстрам так званага «чыстага пейзажа», мастак шукае ў гэтай крыніцы ўсё новыя фарбы, новыя тэмы.

Чулы мастак, ён пільна ўглядаўся ў жыццё пасля Вялікага Кастрычніка і з асаблівай цікавасцю і ўвагай прыслухоўваўся да голасу новага гледача краіны сацыялізма. І ўласцівы яго мастацтву подых «праўды, прастаты і свабоды», які адзначаў яшчэ і Рэпін, вызначаюць сваё самастойнае месца мастака ў новых, бурных умовах перабудовы жыцця. Праз прыроду, праз яе фарбы і вобразы ён імкнецца раскрыць новыя тэмы, якія натхнялі яго. І неўзабаве пасля палатна «Пярэдадзень Кастрычніка. Баі ля Нікіцкіх Варот», прысвечанага рэвалюцыйным падзеям у Маскве, ён прыступае да мемарыяльных пейзажаў ленінскіх месц. Гэтая тэма, пачынаючы з 1924 года, неадступна хвалюе яго яшчэ вельмі доўга, і ён вяртаецца да яе ў 40-х гадах. Але тады, пасля смерці вялікага Леніна, дом у Горках, пакоі, у якіх жыў Ільіч, алеі парку, дзе ён гуляў, уся абстаноўка, якая акружала Леніна, былі напоўнены для мастака жывым ленінскім дыханнем, і Бялыніцкі-Біруля паэтычна, пранікнёна ўзнаўляе ў палотнах памятныя ленінскія мясціны.

Нязменная цікавасць да жыцця натхняюць яго ў 30-х гадах зрабіць вялікае творчае падарожжа па краіне. Ён стварае цэлыя тэматычныя цыклы карцін. І новае аблічча радзімы, багацце яе фарбаў, паўнакроўе новых рытмаў далі права Бялыніцкаму-Бірулі сказаць: «Аблічча нашай краіны па-сапраўднаму ўбачыў я менавіта ў паслякастрычніцкія дні». Саўгас «Гігант», камуна «Сейбіт», Каранеўская доследна-селекцыйная станцыя далі яму матэрыял для твораў на тэмы рэканструкцыі сельскай гаспадаркі. Тры разы ездзіў за Палярны круг, — успамінае мастак, — дзе для выстаўкі «Індустрыя сацыялізма» зрабіў рад твораў. І далей — «Хібіны», «Горад Кіраўск, Кіраўскі апатытавы руднік, абагачальная фабрыка, прырода Хібін, возера Вудзьяўр, Барэнцава мора, вытокі ракі Церыберкі, рыбацкае стойбішча — усё гэта захапляла мяне і знаходзіла адлюстраванне ў маіх работах». «Я бачыў, як гераічны Эпрон падняў з дна Белага мора ледакол «Садко», — з гордасцю ўспамінаў Бялыніцкі-Біруля. І яму было чым ганарыцца — мастаку ў той час было пад шэсцьдзесят год. Але з асаблівай гордасцю ўспамінаў ён, што працаваў для ўсіх выставак, якія наладжваліся ў сувязі з юбілейнымі датамі Чырвонай Арміі. І ў гады Вялікай Айчыннай вайны яго палотны нязменна экспанаваліся на выстаўках — «Маскоўскія мастакі ў дні Вялікай Айчыннай вайны», «Вялікая Айчынная вайна», «Гераічны фронт і тыл», а таксама «Выстаўка мастакоў Беларускай ССР».

Так, мастаку было што ўспомніць. Многае ён пабачыў, і нішто з убачанага не заставалася не адлюстраваным. Тэматычныя пейзажы, эцюды, накіды памятных мясцін — іх вельмі шмат у музеях краіны. Яны розныя па тэматыцы, па часе, па настрою, але ва ўсіх Бялыніцкі-Біруля застаецца верным у сваёй любві да прыроды, верным свайму ўменню асэнсоўваць яе па-філасофску і раскрываць праз прыроду душу чалавека. Застаючыся пейзажыстам-лірыкам, ён умеў у сваіх творах узнімацца да вялікіх мастацкіх абагульненняў. І нельга не ўспомніць у сувязі з гэтым адну з лепшых яго работ апошніх год, звязаную тэмай з роднымі мясцінамі — Беларуссю — і разам з тым з нязменнай яго тэмай абуджэння і абнаўлення прыроды. Спалены ля абочыны нямецкі танк і ясная дарога ў квецені і буйнай зеляніне беларускай вясны — высокі сімвал, дзе, застаючыся ў рамках сваёй творчай індывідуальнасці, пейзажыст сродкамі ўласцівага яму мастацтва вырашае задачы вялікай складанасці і вялікага грамадскага гучання.

У 1953 годзе шырока адзначалася васьмідзесяцігоддзе Бялыніцкага-Бірулі, ужо хворага і стомленага. Але стомленасць гэтая была фізічнай. Прызнаны народам, адзначаны ўрадам за заслугі перад савецкім выяўленчым мастацтвам — Вітольд Каэтанавіч быў правадзейным членам Акадэміі мастацтваў СССР, меў ганаровае званне народнага мастака РСФСР і БССР, быў двойчы ўзнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга — ён працягваў тварыць і шукаць. Аднойчы мастак запісаў: «Памятаю, як не раз пыталі мяне мае маленькія сябры — піянеры: «А скажыце, як лепш пісаць: хутка ці доўга?» Я заўсёды неяк бянтэжыўся: на мяне ж глядзелі сотні дапытлівых, па-сапраўднаму любячых мастацтва вачанят. Не знаходзіў я неяк, што ім адказаць, мяне і самога ўсё жыццё мучыла гэтае пытанне. І толькі цяпер, к канцу майго жыцця мастака, я зразумеў, зразумеў, як ніколі, што для мастацтва і тут рэцэптаў няма».

Рэцэптаў няма, але ёсць правіла, якога сам Бялыніцкі-Біруля імкнуўся прытрымлівацца няўхільна — каб у жывапісу сама тэхніка, сама мова фарбаў не паглыналі «сутнасць твора, падкрэсленую мастаком у жыцці». Жыццё, прырода былі душой творчасці гэтага тонкага лірыка, на дзіва цэльнага мастака.

В. К. Бялыніцкі-Біруля. «Лясная рэчка зімой.

В. К. Бялыніцкі-Біруля часта наведваў у пасляваенныя гады Мінск. На здымку: Бялыніцкі-Біруля (крайні справа) у час наведвання майстэрань беларускіх мастакоў.
Фота А. САПЕТКІ.

Працягваем размову аб праблемах тэатральнага мастацтва.

Сёння мы друкуем артыкул Я. Рамановіча.

Наступнае слова — драматургу П. Васілеўскаму.

ТЭАТР БУДЗЕ ЖЫЦЬ!

Я. РАМАНОВІЧ

Лёс сучаснага тэатра даўно ўжо турбуе яго дзеячоў. У нядаўна змешчаным у газеце «Советская культура» артыкуле выдатнага рускага рэжысёра А. Папова «Роздум апошніх год» гаворыцца: «Тэатр цяпер пастаўлены пад сур'ёзны абстрэл. Нарадзілася сумненне ў неабходнасці мастацтва наогул. Нарадзілася гэта думка не выпадкова, а як адзін з вынікаў незвычайнага развіцця тэхнікі, якая абагнала поступ гуманітарных навук і мастацтва. У сваім тэатральным асяроддзі мы часта сталі чуць галасы: тэатр аджыў свой век, на змену яму прыйшло кіно — самае тонкае і самае псіхалагічнае мастацтва. Адны спяшаюцца аддаць прыярытэт тэлебачанню, а другія сцвярджаюць, што наогул надакучыла псіхалогія, надакучыў літаратурна-псіхалагічны тэатр...»

Тэатру сёння прад'яўляецца найбольш прэтэнзій у тым сэнсе, што ён носіць на сабе сляды часоў дваранска-феадальнага альбо камерцыйна-буржуазнага мастацтва. Марыета Шагінян, народны артыст Савецкага Саюза Акакі Харава, кінарэжысёр Міхаіл Ром лічаць, што прафесіянальны тэатр неўзабаве памрэ, а сцэнічнае мастацтва стане ўсенародным праз бурнае развіццё самадзейнасці. Іншыя ж сцвярджаюць, што наадварот — сучасны тэатр дасягне высокага прафесіяналізму ў спалучэнні акцёрскага майстэрства з шырокім выкарыстаннем тэхнікі кіно па прыкладу чэхаславацкага тэатра «Латэрна магіка».

Што я асабіста думаю пра сучасны тэатр?

Перш за ўсё—сучасны тэатр стаў, як ніколі раней, сінтэтычным. У ім пераважае калектыўная творчасць, трывалы акцёрскі ансамбль, дзе ўсе выканаўцы дзейнічаюць у строгім падпарадкаванні адзінству задумы, творчага метаду, стылю.

Сапраўды, калісьці можна было гаварыць аб тэатры драматургаў Эсхіла, Шэкспіра, Мальера, Астроўскага. Быў час тэатра акцёра—Кіна, Каратыгіна, Шчэпкіна, Ярмолавай, Камісаржэўскай, Давыдава, Варламава, Арленева і інш. У наша дваццатае стагоддзе на першы план выйшаў рэжысёр. І тут ужо з'явіўся тэатр Гардона Крэга, Макса Рэйнгардта, Мейерхольда, Таірава і многіх іншых. (Вядома, гэта сцвярджэнне трэба разглядаць вельмі адносна, па вядучых тэндэнцыях). У антычныя часы драматург сам ажыццяўляў пастаноўку сваіх п'ес на сцэне, ён не чытаў іх, а іграў з дапамогаю акцёраў. Мальер і ставіў і іграў многія ролі. Тое ж самае рабіў і Станіслаўскі. Варламаў не прызнаваў ніякай рэжысуры наогул. Ён папярэджваў сваіх партнёраў прыблізна так: «Вось у гэтай сцэне, бацюхна, ты не спяшайся, пачакай... у мяне будзе тут фартэль, а пасля маналог, а калі я скончу, я табе знак падам». Вядомыя акцёры Давыдаў, Арленеў, браты Адэльгеймы, прыязджаючы ў дваццатых гадах у Мінск на гастролі, бралі свабодных акцёраў і пад суфлёра мізансцэніравалі спектакль па прынцыпу: «У гэтым месцы ты пойдзеш направа, а я налева; а ў гэтай сцэне ты ўжо сам арыентуйся, на тое ж ты акцёр».

Ішлі гады, і мастацтва аднаго прэм'ера, хай сабе і вялікага майстра сцэны, не магло ўжо задаволіць гледача. Мы на ілжывым шляху, гаварыла Камісаржэўская, натуралізм аджыў свой век. Рэвалюцыйны тэатр патрабуе рэвалюцыйных форм у мастацтве.

Жыццё Расійскай імперыі ўскалыхнулі рэвалюцыйныя падзеі. Усё больш мацнела сцвярджальная сіла бальшавіцкіх ідэй. На сцэну тэатра выйшаў буравеснік рускай рэвалюцыі Максім Горкі. Хіба можна было тады ставіць яго «Мяшчан» так, як «Без віны вінаватыя» Астроўскага? Безумоўна, не. П'есы Горкага — гэта глыбокая філасофія часу, гнеўны пафас рэвалюцыйнай барацьбы. Для правільнага прачытання п'ес Горкага са сцэны, для раскрыцця іх падтэкстаў патрэбен быў рэжысёр-мысліцель, рэвалюцыянер, рэаліст, якім з'явіўся ў свой час Канстанцін Сяргеевіч Станіслаўскі. Цяжка ўявіць сабе драматургію Максіма Горкага на сцэне тэатра Мейерхольда альбо Камернага тэатра, калі ім кіраваў Таіраў. Затое яна знаходзіць сабе месца на ўсіх сцэнах савецкай зямлі. Нават наш Першы беларускі дзяржаўны, зараз Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, пачынаў свой творчы шлях пастаноўкай п'есы М. Горкага «На дне».

Як драматургія, так і рэжысура ў сучасным савецкім прафесіянальным тэатры маюць вялізарнае значэнне. Ці азначае гэта, што роля акцёра ў сучасным тэатры прыніжаецца? Ні ў якім разе. Акцёр ва ўсе часы быў і застаецца асноўнай фігурай, без яго няма спектакля. У момант, калі ідзе спектакль і глядач сядзіць у зале, ён разам з акцёрам перажывае ўсе тыя пачуцці, якія хвалююць сцэнічны персанаж, радуецца разам з ім і пакутуе куды больш моцна, чым акцёр, бо ў таго эмоцыі паўторныя ўжо, а ў гледача свежыя, яны толькі нараджаюцца.

Аднак ці правамерна будзе гаварыць, што сучасны тэатр, як і тэатры мінулых часоў, гэта тэатр акцёра? Хіба не пакрыўдзяцца тэатральныя мастакі і кампазітары? Сапраўды, імёны буйных майстроў мастацкага афармлення сцэны ад Ганзага да Каровіна альбо ў наш час Дзмітрыева, Рындзіна, Акімава ўсім шырока вядомыя. І хіба мы не з'яўляліся сведкамі таго, як глядач больш захапляўся ўдалым афармленнем спектакля, чым яго акцёрскім выкананнем, што асабліва датычыцца опернага тэатра. Часам нават ад музыкі драматычнага спектакля застаецца ўражанне большае, чым ад усяго спектакля ў цэлым. У гісторыі Тэатра імя Янкі Купалы вядомы такі факт, калі пры поўным правале спектакля («Справа гонару» па п'есе І. Мікітэнкі), музыка яго (кампазітар Я. Цікоцкі) зрабіла выключна моцнае ўражанне на ўсіх, хто глядзеў спектакль.

Зноў жа — ці маем мы права глядзець на сучасны тэатр, як на тэатр акцёра? Не, не маем, хоць акцёр і застаецца асновай яго асноў. Сучасны тэатр — мастацтва калектыўнае, і ўсе кампаненты яго павінны быць падпарадкаваны адной мэце — найбольш глыбокаму раскрыццю ідэйнай задумы твора і найбольш шматграннаму, эмацыянальна яркаму і мастацкі праўдзіваму ўвасабленню яго на сцэне. І тут першая і галоўная роля належыць, як нам здаецца, рэжысёру.

Зыходзячы з творчай лініі тэатра, яго мастацкага аблічча, наяўнасці ў ім адпаведных акцёраў-выканаўцаў, рэжысёр выбірае п'есу і фарміруе пастановачную брыгаду. Рэжысёр не толькі размяркоўвае ролі ў спектаклі, але і запрашае мастака і кампазітара, калі ў апошнім ёсць неабходнасць. Рэжысёр-пастаноўшчык раскрывае перад акцёрамі ідэйную накіраванасць і змест п'есы, ставіць перад кожным з іх паўныя сцэнічныя задачы і дабіваецца адзінства разумення падзей, правільных узаемасувязей паміж акцёрамі, стварае ўвесь спектакль у цэлым. Не хто іншы, як рэжысёр, у сучасным тэатры аб'ядноўвае ўсе кампаненты ў адзінае цэлае і дабіваецца іх гарманічнага спалучэння. Я гавару, вядома, пра рэжысёра-майстра сваёй справы, натхнёнага і таленавітага мастака, пра рэжысёра, які з'яўляецца чыстым і ясным люстрам для акцёра. Я гавару пра рэжысёра-настаўніка, які ў працэсе рэпетыцый выхоўвае калектыў, рэжысёра-наватара, што не дае магчымасці акцёрам кіравацца штампамі, быць халоднымі саматужнікамі; рэжысёра, які ўмее не толькі дакладна вытлумачыць свае задачы, але і ўскалыхнуць у выканаўцаў іх фантазію, настроіць іх на творчы лад і наогул быць чулым і руплівым садаводам, які вырошчвае сад — спектакль.

Мы гаворым пра рэжысёра вялікага таленту і густу, а не саматужніка. Не пра такога, які толькі «разводзіць» акцёраў па мізансцэнах, а пра рэжысёра з самастойнай думкай, які мае сваё творчае аблічча, добра ведае тэатральныя традыцыі мінулага і ў той жа час востра адчувае сучаснасць, з'яўляецца грамадзянінам у самым высокім сэнсе гэтага слова. Ідэйнасць спектакля раскрываецца праз яго эстэтыку. Значыць, рэжысёр разам з усімі кампанентамі спектакля павінен ствараць і яго сучасны стыль. Ён павінен умець аддзяляць старое ад новага, пераадольваць штампы, каб не толькі самому ісці да смелага наватарства, але і весці за сабою мастака, кампазітара і ў першую чаргу акцёра.

Нягледзячы на такую адказную ролю рэжысёра ў сучасным тэатры, рэжысура аказалася самым вузкім месцам у нашым сцэнічным мастацтве. Узнікае пытанне: як магло здарыцца, што, рыхтуючы акцёрскія кадры, забыліся на такую важную для іх далейшага росту і развіцця фігуру, як рэжысёр? Справа ў тым, што да нядаўняга часу не існавала рэжысёрскай школы. Рэжысёры, як правіла, выходзілі з акцёраў. І К. Станіслаўскі, і Ус. Мейерхольд — у мінулым акцёры. З акцёраў выйшлі і нашы вядучыя беларускія рэжысёры — Е. Міровіч, К. Саннікаў, Л. Рахленка. Яны сталі рэжысёрамі на практыцы, выкарыстоўваючы свой акцёрскі вопыт.

Уласна кажучы, толькі пасля вайны пачалі рыхтаваць рэжысёрскія кадры. Аднак пакуль што іх вельмі мала. З іх бадай што толькі адзін Г. Таўстаногаў заваяваў сабе амаль агульнае прызнанне як сапраўды выдатны майстар рэжысуры. Безумоўна, у наш час

Ягор КУДРЫЦКІ

ЛІТАРАТУРНЫЯ ПАРОДЫІ

На пачатку дарогі

На працягу двух апошніх год на старонках рэспубліканскага друку сістэматычна друкуюцца пароды і эпіграмы Ягора Кудрыцкага і Даніэса Панкрацёнка. Пад гэтымі псеўданімамі выступае Георгій Юрчанка.

Г. Юрчанка нарадзіўся ў вёсцы Кудрычы на Мсціслаўшчыне. Закончыўшы ў 1951 годзе Магілёўскі настаўніцкі інстытут, працаваў у розных школах Гродзеншчыны, займаўся ў педінстытуце.

Зараз працуе загадчыкам рэдакцыі ў выдавецтве Акадэміі навук БССР, адначасова вучыцца ў аспірантуры Інстытута літаратуры.

Калі песні выгрыкваў залівіста
Поршантах у вяршынях пальм.

У грудзях невыказнае, кволае
Штосьці расло, не хапала слоў,
І глядзеў на натурачцу голую
Мне хацелася знову і знову.

Так сярод [illegible]
першым я
У дзяўчыне адчуў прыгажосць
І, як прыязні знак, разам
з вершам!
Ёй паднёс мазгавую косць...

Саганная лірычная

[Рыгор Барадулін]

Мне здаўна да спадобы сагані...
(«Сагані»)

[illegible]

Мелодыі кветак-агародніка

[Алег Лойка]

[illegible]

Гром грыміць і сонца свеціць.
Дождж накрапае ледзь-ледзь.
Усе кветкі — на свеце —
Усе іх хочацца апець:

Незабудку і спірэю,
Рададэндран, арабіс,
Мацыёлу і будлею,
Хрызантэму, мірт і брыз,

Скрыпень, лох, шафран,
цюльпаны...

Болей кветак не знайшоў
І, ушчэнт расчараваны,
На цыбулю пераўшоў.

Макументальна

[Уладзімір Варно]

[illegible]

З дагістарычнага

[Уладзімір Караткевіч]

Натуршчыца першая ў свеце.
[illegible]
І дала мазгавую косць.
(«Балада пра Невядомага, Першага»)

[illegible]

Вада

[Еўдакія Лось]

Яна ў возеры, і ў рэчцы,
І ў буркатлівым ручайку,
І ў тых расінках, што на
рэчцы,
На маладым барвінку.
(«Вада»)

Вады ўсюды колькі хочаш,
[illegible]

Шчыпальная сентыментальная

[На матыў А. Астрэйкі]

[illegible]

У ДАПАМОГУ СЛУХАЧАМ УНІВЕРСІТЭТА КУЛЬТУРЫ

Слухачы універсітэта культуры Мінскага трактарнага завода задаволены сваёй грамадскай бібліятэкай. Яна заўсёды дапамагае ім у падрыхтоўцы да лекцый. Работнікі бібліятэкі арганізоўваюць выстаўкі і вітрыны літаратуры па розных галінах ведаў, у адпаведнасці з тэматыкай заняткаў.

Нядаўна тут абсталявана кніжная вітрына. У трох раздзелах шмат літаратуры па пытаннях эстэтыкі, музыкі, жывапісу. Сярод кніг — «К. Маркс і Ф. Энгельс аб літаратуры», «Аб прыродзе мастацкага абагульнення», «Пытанні эстэтыкі ў краінах капіталізму», «Дзм. Кабалеўскі», «А. Хачатуран», «Араторыя і кантата», «Аб мастацтве графікі», «Аб кампазіцыі» і інш.

рэжысёру больш чым каму б там ні было неабходна мець шырокі кругагляд, вялікую эрудыцыю. У сапраўднага майстра рэжысуры павінны быць амаль энцыклапедычныя веды, бо яму па ходу раскрыцця п'есы неабходна самому дакладна ўяўляць усё тое, што ў ёй адбываецца. Скажуць, што, рыхтуючы свой пастановачны план, рэжысёр можа і адпаведным чынам сам падрыхтавацца. Аднак, калі ён падрыхтуецца толькі ў рамках п'есы, якую ставіць, а не будзе мець сапраўды неабходных для рэжысёра ведаў і не будзе добра ведаць жыццё, яго збянтэжаць першыя ж запытанні акцёра-выканаўцы. Рэжысёр павінен быць валявым, імклівым, цвёрдым ў сваіх перакананнях, умець знаходзіць шлях да душы кожнага акцёра, каб уздзейнічаць на яго, аднолькава ўважлівым да ўсіх. У мэтах стварэння сцэнічнага ансамбля, яго сімфанічнага гучання, рэжысёру неабходна мець дакладна распрацаваную партытуру. Такім рэжысёрам, як мне ўяўляецца, быў Е. Міровіч. Ён валодаў той рэжысёрскай мовай, якая найбольш зразумелая акцёру. Міровічу не трэба было доўга расказваць, рабіць вялікія экскурсы ў тэорыю тэатра, якой у яго часы яшчэ і не было. Міровіч умеў коратка сказаць і вельмі выразна паказаць, зрабіць трапны намёк, і гэтага было зусім дастаткова для таго, каб акцёр меў ад чаго адштурхнуцца. Далей выканаўца ўжо ішоў сам, адчуваючы ўсе адхіленні ад лініі развіцця вобраза. Міровіч быў рэжысёрам-пастаноўшчыкам (вядома, на ўзроўні таго часу), рэжысёрам-педагогам, чулым настаўнікам, выхавальнікам калектыву.

Многа карыснага для беларускага мастацтва зрабіў рэжысёр Л. Літвінаў — пастаноўшчык «Паўлінкі», «Рамэа і Джульеты», «Бацькаўшчыны» ў Тэатры імя Янкі Купалы. Няўрымслівы, вельмі няроўны ў сваім рэжысёрскім почырку, супярэчлівы, ён, аднак, заўсёды будзіў думку акцёра, яго эмоцыі, смела шукаў новага. Яго рэжысёрскі шлях — гэта шлях поспехаў і няўдач, знаходак і страт, парыванняў уперад і адступленняў назад.

Старэйшыя беларускія рэжысёры К. Саннікаў, Л. Рахленка ў свой час паставілі шмат цікавых спектакляў. Варта ўспомніць хоць бы «Канстанціна Заслонава», «Пяюць жаваранкі», пастаўленыя К. Саннікавым, альбо «Жыццё кліча» і «Фронт» у пастаноўцы Л. Рахленкі. Аднак у апошні час у Саннікава і Рахленкі назіраецца пэўная лянота думкі, яны хаваюцца за выратавальны тэзіс: маўляў, рэжысёр нібыта павінен «растварыцца ў акцёрах». Яны часам выпускаюць на сцэну такі «шырпатрэб», ад якога заўтра не застанецца і следу.

Вядома, дрэнна, калі ў спектаклі рэжысёр увесь час напамінае аб сабе. Глядзіце, вось які я майстар і штукар, не калектыў, а Я — **аўтар спектакля** (як некалі патрабаваў пісаць на афішах Л. Літвінаў). Але непаўнацэнным будзе і той спектакль, у якім за «сярэднерэалістычным» яго падабенствам да жыцця схаваецца адсутнасць уласнай рэжысёрскай думкі, яркіх пачуццяў, творчага агню і натхнення. Такія абязлічаныя шэрыя спектаклі не ўзнімуцца вышэй звычайнага рамяства, якое не прыкрыеш ніякім дэмагагічным лозунгам ці спасылкамі на рэалізм. Сацыялістычны рэалізм кліча мастака да смелага выяўлення сваёй індывідуальнасці, да разнастайнасці форм і сродкаў у адлюстраванні жыцця. Сацыялістычны рэалізм мае на ўвазе глыбокае абагульненне з'яў і працэсаў жыцця, мастацкую яго тыпізацыю, арганічнае спалучэнне прыватнага з агульным. Народны артыст Савецкага Саюза рэжысёр Г. Таўстаногаў у сваім вельмі цікавым артыкуле «Мысліць, адчуваць, любіць», надрукаваным у «Литературной газете» піша: «Мы гаворым: пісьменнік піша, скульптар лепіць, артыст іграе, але заўсёды маем на ўвазе, што кожны з іх стварае мастацкі твор, вобраз. Толькі рэжысёрам дазволена не ствараць вобраз, а проста «ставіць» спектакль. Рэжысёрскае «бачанне» падмяняецца першай думкай, якая прыйдзе ў галаву, банальшчынай і прымітывам, мудрагельствам і проста бязглуздзіцай».

З работ нашай сучаснай рэжысуры найбольшую цікавасць, як мне думаецца, уяўляюць пастаноўкі Б. Эрына і Ю. Шчарбакова. У іх спектаклях заўсёды выразна акрэслена задума, яна падмацоўваецца ўсімі сродкамі тэатральнага выяўлення. Так, калі глядзіш спектакль «Ліса і вінаград» («Эзоп») Фігейрэда ў Тэатры імя Янкі Купалы, то ўвесь час адчуваеш адну скразную ідэю пастаноўкі: «Свабода вышэй за ўсё!», вышэй кахання, грошай, славы, вышэй нават смерці. Эзоп жыве адной мэтай, адным жаданнем дабіцца свабоды. У яго, нявольніка, бяспраўнага чалавека, нараджаюцца магутныя думкі, дух яго высокі і імклівы, але радасці жыцця ён не адчувае, бо жыве зланцужаны сваім ганебным лёсам. Б. Платонаў у вобразе Эзопа вельмі выразна нясе гэтую «звышзадачу», ён — жывое ўвасабленне аўтарскай і рэжысёрскай задумы. Тое ж самае можна сказаць і аб П. Малчанаве ў ролі Доктара ў спектаклі «Забыты ўсімі» Назыма Хікмета. Доктар імкнецца да славы, аднак, калі ён дабіваецца яе, то яна адразу ж і гіне, бо слава вечная толькі ў народзе і з народам. У буржуазным грамадстве слава — міраж, феерверк, бліскучае шалупінне. Калі ў турму, дзе пакутуе Доктар, прыходзіць сенсацыя ў выглядзе звычайнага нахабніка, забойцы, пра славутага Доктара забываюць, бо вядомы забойца больш уплывае на нервы і псіхіку абывацеля, чым вядомы доктар-прафесар на яго сэрца. Востра і глыбока вырашае Эрын разам з Платонавым і вобраз Лявона ў сатырычнай камедыі «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка. Філасофія хціўцы і дробнага ўласніка даведзена ў гэтым спектаклі да вялікага мастацкага абагульнення.

Вельмі шкада, што рэжысёру Б. Эрыну не ўдалося ў «Трэцяй патэтычнай» М. Пагодзіна сцэнічна пераканальна ўвесці музыку ў спектакль. Справа ў тым, што хаця Трэцяя сімфонія Бетховена і не называецца патэтычнай, але музыка гэтага вялікага кампазітара для спектакля «Трэцяя патэтычная», безумоўна, з'яўляецца вельмі арганічнай. Вобраз Леніна ў выкананні Платонава ўспрымаецца паэтычна. Платонаў выразна нясе думку Ільіча, яго заклапочанасць велічнымі планамі сацыялістычнага пераўтварэння краіны. Ленін, як вядома, вельмі любіў Бетховена.

Неверагодная, нечалавечая музыка, — гаварыў ён пра бетховенскую Апасіянату. Уся п'еса Пагодзіна прасякнута веліччу ленінскіх ідэй, і таму музыка тут не толькі правамерна, але і неабходна. Калі б рэжысёр Эрын меў магчымасць паставіць на сцэне Тэатра імя Янкі Купалы два раялі і весці спектакль у суправаджэнні гэтых інструментаў, а не слабага аркестра, то пафас «Трэцяй патэтычнай» быў бы непараўнальна большы.

Пастаноўкі Ю. Шчарбакова «Навальніца будзе» і «Крыніцы» ў Тэатры імя Якуба Коласа вызначаюцца, як вядома, пафасам грамадскай думкі, эпічнай веліччу ў трактоўцы тэмы. Спектакль «Крыніцы» прасякнуты вострым адчуваннем сучаснасці, адрозніваецца смелым і арыгінальным рэжысёрскім вырашэннем.

Роля рэжысёра ў сучасным тэатры вялікая і адказная. Тут саматужніцтва проста недапушчальна, бо яно вядзе не толькі да вялікіх матэрыяльных страт, але, галоўнае, страт творчай энергіі акцёраў, мастака, кампазітара. А колькі мы бачым яшчэ сёння такіх спектакляў, якія зроблены халоднай рукой саматужніка-рэжысёра, у якіх кожны акцёр сам па сабе, афармленне не характарызуе месца дзеі, музыка не мае да спектакля ніякага дачынення і спектакль у цэлым пазбаўлены рэжысёрскай думкі, сляпа пастаўлены па рэмарках аўтара!

У наш час, як ніколі раней, на ўсю шырыню паўстаюць пытанні культуры тэатра, рэзкага ўздыму яго сцэнічнага майстэрства. А між тым ёсць яшчэ, на жаль, многа выпадкаў, калі ў рэпертуар тэатраў трапляюць не лепшыя п'есы сучаснай і класічнай драматургіі і па іх паспешліва ствараюцца спектаклі без глыбокага пранікнення ў сутнасць з'яў, без натхнення. Такія спектаклі, пазбаўленыя рэжысёрскай думкі, выходзяць на сцэну шэрыя па каларыту, напоўненыя сцэнічнымі штампамі. У гэтых спектаклях дзейнічаюць не жывыя людзі, а нейкія тэатральныя маскі. Акцёры не думаюць нават пра свежы інтанацыйны малюнак ролі.

Мне здаецца, што роля сучаснага рэжысёра-кіраўніка, рэжысёра-мастака, рэжысёра-арганізатара творчага працэсу не павінна абмяжоўвацца толькі пастаноўкай спектакля, ён, як смелы наватар, абавязаны думаць аб будучым свайго тэатра, аб яго ўдасканаленні. Чаму рэжысёры М. Ахлопкаў, В. Плучак, рэжысёр-мастак М. Акімаў і многія іншыя не толькі думаюць аб тым, якім павінен быць сучасны тэатр у яго ідэйна-творчым развіцці, але і прапануюць эскізы, праекты новых тэатральных будынкаў, рэканструяванай сцэны і глядзельнай залы, новай сістэмы гука-асвятляльнай апаратуры і ўсёй тэатральнай тэхнікі? (Іх эскізы з каментарыямі апублікаваны ў часопісу «Советский Союз» за мінулы год). А хіба нашу рэжысуру не павінны хваляваць гэтыя праблемы, хіба яна згодна і далей жыць па інерцыі, не задумваючыся над лёсам тэатра?

У адным з леташніх нумароў часопіса «Театральная жизнь» былі змешчаны развагі студэнта 4-га курса Маскоўскага вышэйшага тэхнічнага вучылішча імя Н. Баумана В. Шпакава. Ён піша: «Тэатр—я маю на ўвазе перш за ўсё драматычны тэатр у яго сённяшнім стане—дажывае свае апошнія дзесяцігоддзі. Яго пагібель прыйдзе, нягледзячы на ўсю слаўную шматгадовую гісторыю гэтага аднаго з самых выразных да нашага часу відаў мастацтва». Гэтае выказванне не адзінае. Іх з'яўляецца ўсё больш і больш. З развіццём кіно, радыё і тэлебачання цікавасць да тэатральных спектакляў у цэлым зменшылася. Дрэнна наведваюцца многія спектаклі па п'есах класікаў. Сентыментальна-жаласлівая гісторыя аб пакутах жанчыны ў былыя часы, якую паказаў у сваім спектаклі «Без віны вінаватыя» Гродзенскі драматычны тэатр у час летніх гастроляў у Мінску, пакінула пачуццё прыкрасці, а не

[Заканчэнне на 4-й стар.]

Сярод кніг

ДЗЕСЯЦЬ ПАРТРЭТАЎ

Многія з апавяданняў, што склалі новую кнігу І. Шамякіна «Матчыны рукі», ужо вядомы чытачу і ў свой час атрымалі пэўную ацэнку крытыкі. Тым не менш гэты зборнік заслугоўвае гаворкі — не толькі таму, што пісьменнік уключыў у яго рад новых сваіх твораў, але і таму, што побач з імі набылі новае гучанне, больш поўна раскрылі сваю сутнасць творы ўжо знаёмыя, напісаныя раней. Галоўным чынам гэта датычыць апавяданняў з цыкла «Партрэты». Аб іх мы і збіраемся выказаць некаторыя меркаванні.

Цікавая і плённая сама задума гэтага цыкла. Ён быў пачаты Іванам Шамякіным восем год назад, у 1953 годзе, калі адчуліся значныя змены і зрухі ў сельскай гаспадарцы і ва ўсім жыцці нашага грамадства. Шамякін-раманіст вельмі актыўна і хутка адгукаецца на новыя з'явы і праблемы жыцця — гэта адна з найважнейшых адметных яго якасцей. Яна ж, відаць, і прадыктавала яму задуму цыкла апавяданняў «Партрэты». Бо як бы ні імкнуўся раманіст паспець за бегам часу, замацаваць, альбо—што яшчэ важней — падказаць жыццю новыя задачы, «манеўранасць» складанага мастацкага механізма рамана, мае пэўныя межы, беспакарана пераступаць якія не ўдаецца амаль нікому. Іншая справа — апавяданне: аператыўнасць у яго, як кажуць, «у крыві».

Можа ўзнікнуць пытанне — якая такая асаблівая заслуга Шамякіна, што ён напісаў аб прыездзе маладога аграномa з горада ў калгас альбо заводскага спецыяліста ў МТС? Ці мала было ў свой час на гэтую ж самую тэму напісана іншымі пісьменнікамі і апавяданняў, і нават аповесцей? Аднак тое, што для аўтараў некаторых з такіх твораў было данінай модзе, водгукам на важную «кампанію», для І. Шамякіна было цвёрдай, з працягам у будучае, задумай. Сапраўды, апошнія апавяданні пад агульным загалоўкам «З цыкла «Партрэты» датаваны 1960 годам. І па тым ужо, як сфармуляваны загаловак («З цыкла...»), відаць, што пісьменнік ні ў якім разе не лічыць гэтую сваю працу завершанай.

Сёння, калі ў цыкле ўжо дзесяць апавяданняў, добра відаць яго накіраванасць — адлюстраванне новага ў жыцці вёскі. Пісьменнік робіць гэта не з дапамогаю звычайнага падзейнага сюжэта, а праз партрэты ўдзельнікаў падзей. У вочы кідаюцца і фармальныя жанравыя асаблівасці апавяданняў: аўтар як бы знарок абмяжоўвае сябе ў вымысле, піша галоўным чынам аб тым, што бачыў сам, дапаўняючы назіранні роздумам. Такое наўмыснае набліжэнне апавядання да нарыса надае яму жыццёвую пераканальнасць, але разам з тым ні ў якай ступені не адбірае магчымасцей быць мастацка паўнацэнным.

«Бяру ў гаркоме партыі прозвішчы і адрасы спецыялістаў, якія выехалі ў МТС і калгасы, і еду следам за імі. Хочацца паглядзець жыццё хоць бы аднаго такога чалавека ў першыя дні яго новай працы» — так пачынаецца першае апавяданне («Галоўны інжынер»). «Я ведаў гэтага старога даўно, калі ён працаваў яшчэ бухгалтарам у калгасе. Зрэдку я наведваўся ў тую вёску. Але цікавілі мяне галоўным чынам старшыні калгасаў...» — гэта другі пачатак («Дзівак-чалавек»). А вось яшчэ адзін: «Я быў госцем у адной палескай школе» («Непрыгожая?»). Паступова, ад апавядання да апавядання, пачынаюць высвятляцца рысы першага «партрэта» — вобраза самога пісьменніка, або, як казаў некалі М. Прышвін, яго сапраўднага, «нястворанага «я».

Калі пісьменнік свядома і адкрыта ўводзіць сябе ў апавяданне, не хаваючы ад чытача тых спосабаў, з дапамогай якіх ён пазнаваў жыццё і збіраў свой матэрыял, дык яго асоба заслугоўвае і нашай увагі, і нашай цікаўнасці.

Вобраз апавядальніка ў «Партрэтах», не гаворачы аб іншых якіх якасцях, проста па-чалавечы вельмі сімпатычны. Гэта чалавек, які з вялікай ахвотай ездзіць і ходзіць па дарогах і сцежках роднага краю, пільна ўглядаецца ў разнастайнасць людскіх характараў, паводзін, перажыванняў, заўсёды імкнучыся збіраць прыкметы новага — усё роўна, буйныя яны ці маленькія, ехаў ён па іх спецыяльна альбо сустрэў выпадкова. Пры гэтым ён зусім не лічыць сябе мудрэйшым за тых, з кім сутыкае яго жыццё і хто робіцца аб'ектам яго ўвагі. На твары яго — выраз дапытлівасці, а часам ён не саромеецца выявіць і вельмі непасрэднае, нават прастадушнае здзіўленне, выкліканае ў ім раней не бачанай з'явай. І жыццё аддзячыць пісьменніку за яго настойлівасць і добразычлівасць, за непасрэднасць успрымання і адсутнасць прыхільнасці да гатовых і таму амаль заўжды павярхоўных схем — яно раскрывае перад ім сваю складанасць, «нягладкасць», сваю асіметрычнасць. Менавіта адсюль — адчуванне праўды жыцця, якое і робіць большасць апавяданняў цыкла «Партрэты», нягледзячы на асобныя мастацкія недахопы з'явай літаратуры.

У «Партрэтах» вельмі выразна праявіўся такі моцны бок таленту І. Шамякіна, як назіральнасць — мы маем на ўвазе назіральнасць, калі можна так сказаць, вышэйшага разраду: псіхалагічную, сацыяльную. Што ж бачыць пісьменнік у жыцці?

Вернемся да таго першага, яшчэ ў 1953 годзе напісанага апавядання «Галоўны інжынер», пачатак якога мы ўжо цытавалі вышэй. Пабудавана яно на манер вельмі звычайнага нарыса. Пісьменнік прыязджае ў адну МТС, куды накіраваны інжынер з вялікага прадпрыемства, задае яму звычайныя ў такім выпадку пытанні і хутка ад'язджае, вельмі незадаволены, — яму здаецца, што новы інжынер не здольны наладзіць справы ў МТС. Праз сем месяцаў аўтар даведваецца, што інжынер Васілеўскі вывеў сваю МТС ў перадавыя, і потым асабіста пераконваецца ў гэтым. Вось, здавалася б, і ўсё.

Але нарысавая прастата гэтага апавядання ўяўная. І не толькі таму, што ў ім з вялікай аператыўнасцю адлюстраваны шматзначныя змены ў жыцці вёскі, а галоўным чынам таму, што прыкметы гэтых змен паказаны зусім не прасталінейна, што сцвярджэнне іх вырастае з вельмі цікавай спрэчкі з штампаванымі, лёгкаважна-бадзёрымі ўяўленнямі аб людзях і з'явах жыцця. На гэтую спрэчку працуе кожная яго дэталь.

Апавядальніка расчараваў знешні выгляд інжынера Васілеўскага, пажылога чалавека з тварам інтэлігента, у пенснэ і белай бародцы: «Не такім я ўяўляў будучага героя свайго нарыса — маладым, прыгожым, энергічным, які ў першы ж дзень заваёўвае любоў і павагу калектыву». Гэта першая насмешка над штампам. Але яна належыць ужо таму чалавеку, які пабываў у перадавой МТС і пабачыў вынікі работы старога інжынера, а не таму, які ўпершыню ўбачыў заняпалую гаспадарку. Пакуль што аўтар яшчэ вельмі далёкі ад таго, каб абсмейваць сваё, мякка кажучы, газетнае ўяўленне аб «героі». Пакуль што ён зняважліва ўсміхаецца, калі галоўны інжынер—як на асноўную сваю ў той момант працу і асноўную непрыемнасць—указвае на тоўсты стос заблытаных і непісьменных папер-дакументаў.

З свайго боку інжынер Васілеўскі хутка зразумеў, якім багажом ведаў і ўяўленняў аб практычным жыцці валодае прыезджы літаратар. Таму ён адказвае іранічнай усмешкай на яго стандартныя пытанні. Таму глядзіць на яго, «як на блазнюка», калі ў адказ на сур'ёзную гаворку аб адсутнасці ў МТС планавага ўліку, тэхнічнай дакументацыі, аб непарадку з забеспячэннем, чуе пытанне: «Хіба жывая справа ў паперах?» Не можа быць узаемаразумення паміж людзьмі, калі адзін з іх ведае, якая ўпорная, карпатлівая праца яго чакае, якія для яе патрэбны эканамічныя і тэхнічныя веды, а другі думае, быццам галоўная зброя тут — святочны энтузіязм і энергія.

Не толькі той вывад, што сфармуляваны пісьменнікам: «Спецыяліст — вялікая сіла ў сельскай гаспадарцы», але і другі, больш агульны, які ўзвышае гэта апавяданне над прыватным выпадкам, сам сабой вынікае з яго: жыццё не такое простае, як здаецца на першы погляд, яно больш складанае і нечаканае і, каб зразумець яго і не пашкодзіць яму, патрэбны поўная сумленнасць і сур'ёзнасць. Гэта, па сутнасці, падтэкставая думка ўсяго цыкла.

«Партрэты» не роўныя па адкрыццях і абагульненнях. У апавяданні з добразычліва-ўсмешлівай назвай «Модніца» новае, якое заўважыў пісьменнік, у параўнанні з «Галоўным інжынерам» выглядае зусім маленькім: дзяўчына-цялятніца астрыгла косы і зрабіла модную прычоску «пад хлопчыка»; на камсамольскім сходзе разгараліся спрэчкі аб «стылягах» і аб неабходнасці жыць культурна. Але і гэта — новае! Не без гумару апісвае І. Шамякін спрэчкі на сходзе, але за аўтарскім гумарам ясна праглядвае любаванне душэўнай самастойнасцю і пачуццём годнасці, якія ўласцівы вясковай моладзі.

У «партрэтах» адмоўных герояў І. Шамякін кіруецца тым жа імкненнем, тым жа творчым прынцыпам, што і ў апавяданнях аб героях станоўчых,— імкненне ўскрыць дыялектыку быцця, чалавечых характараў, несупадзенне знешняга і ўнутранага.

Вось апавяданне «Падмочаны» — пра чалавека, які, стаўшы старшынёй адсталага калгаса, увесь нядоўгі час свайго кіравання піў, краў і разбураў гаспадарку. Калгаснікі хутка дамагліся, каб іх пазбавілі такога старшыні. Пісьменнік паказаў у гэтым творы вялікую грамадскую актыўнасць, што з'явілася ў калгаснікаў пасля вераснёўскага Пленума і тое, як узрасла адказнасць партыйных і савецкіх кіраўнікоў за справы кожнага калгаса. Але самае цікавае ў апавяданні — гэта, безумоўна, вобраз старшыні Смака, «Падмочанага», як здзекліва празвалі яго калгаснікі.

«На сцэне за невялікім сталом... сядзеў чалавек і перабіраў паперы. Гэта быў салідны мужчына, гадоў пад сорак, з шырокім, тлустым — ажно блішчалі шчокі, — але прыемным тварам, з густымі валасамі, гладка зачэсанымі назад. Разы два ён адарваўся ад папер і глянуў у залу вясёлым позіркам маленькіх вачэй. Я амаль быў упэўнены, што гэта былы старшыня райвыканкома і будучы старшыня калгаса». Але гэта аказаўся Смак, якога павінны былі зараз на сходзе з ганьбай выганяць з калгаса.

Таксама неадпаведна сітуацыі, сваім справам і адносінам калгаснікаў да яго паводзіць сябе Смак на працягу ўсяго сходу — без ценю збянтэжанасці, як гаспадар. І нават калі вартаўнік дзед Раман расказваў аб яго подзвігах і ў зале стаяў знішчальны рогат, «сам Смак весела ўсміхаўся і дакорліва ківаў галавой, нібы размова ішла не пра яго, а пра некага іншага, за каго ён нясе нейкую вельмі невялікую, ускосную адказнасць. Ён нават не чырванеў. Чырванеў сакратар райкома і ўсміхаўся ён, не ў прыклад іншым, сумна».

Адкуль жа такая бессаромнасць, такі нахабна-раўнадушны спакой і такая несумленнасць? Калі б гэта былі толькі асабістыя якасці Смака, дык ён, магчыма, не быў бы варты ўвагі пісьменніка. Але ў Смаку канцэнтруюцца тыя рысы, што былі народжаны пэўным часам, калі сельскай гаспадарцы і жыццю людзей вёскі не аддавалася належнай увагі, калі чалавека, які аднойчы трапіў у кіраўнікі, за правал справы не каралі, а перакідвалі на іншую кіруючую пасаду. Такім чынам, Смак — гэта грамадская з'ява і пісьменнік ускрывае яе карані.

Калі гаварыць аб глыбіні псіхалагічнага зместу «Партрэтаў», дык з гэтага пункту гледжання лепшым трэба прызнаць апавяданне «Непрыгожая?». У ім аднолькава кранаюць праўдай і адсутнасцю ўпрыгожвання і ўспаміны аб далёкім мінулым героя, з тымі памылкамі і адкрыццямі юнацтва, сапраўдную цану якіх можна вызначыць толькі ў сталым узросце, і апісанне іх нечаканай сустрэчы, з якога так выразна паўстае воблік немаладой ужо сельскай настаўніцы, чалавека чыстага і прынцыповага, і ўсё яе нялёгкае і сціпла-карыснае жыццё. Вось толькі не адпавядае таму тонкаму разуменню чалавечай душы, якое выказаў пісьменнік у гэтым творы, занадта ўжо прасталінейная назва апавядання.

Прыкра, што пісьменнік пакінуў у некаторых апавяданнях маралізатарскія вывады, фармулюючы тое, да чаго ўжо падводзіць сам ход расказа. А між тым яму раілі пазбавіцца іх яшчэ ў 1956 годзе, калі з'явіліся — ў зборніку «Першае спатканне» — першыя творы цыкла «Партрэты».

Мова большасці апавяданняў цыкла «Партрэты» ў поўнай згодзе з задумай, з іх сюжэтнай і кампазіцыйнай прастатой, таксама простая. Часам толькі прарываюцца занадта ўжо газетныя фразы, накшталт: «На гарадскім сходзе партактыву крытыкавалі гарком партыі за падбор людзей для накіравання на работу ў вёску» («Падмочаны»). Але калі паглыбляецца псіхалагізм апавядання, яго думка, настрой, дык адразу ж больш складаней — у лепшым сэнсе гэтага слова, галіністай, ёмістай робіцца і фраза. Прыклад — тое ж апавяданне «Непрыгожая?»: «Не ведаю як каму, а мне асабліва хараша думаецца ў асеннім полі. Нідзе думкі не плывуць так шырока, павольна, нідзе ні ў якую іншую пару года не з'яўляюцца такія эпічныя сюжэты, як на той бязлюднай палявой дарозе, на якой цяжка нават спыніць на чымнебудзь позірк». Бадай што рэдка сустракалася раней у Шамякіна фраза такога шырокага дыхання. Гэта вельмі добра, калі слова служыць сейсмографам для думкі.

Хочацца спадзявацца, што І. Шамякін не кіне работу над цыклам «Партрэты», будзе працягваць яе далей, бо гэта цікавы раздзел у яго творчасці.

Ю. КАНЭ.

ЗАНЯТКІ ПРАЙШЛІ ЦІКАВА

Адна з тэм заняткаў універсітэта культуры, які працуе ў раённым цэнтры Глыбокае называлася «Сучасная беларуская паэзія». Слухачы універсітэта выразшылі запрасіць да сябе паэтэсу Еўдакію Лось.

Днямі ў раённым Доме культуры адбыліся заняткі. Е. Лось расказала прысутным аб беларускай паэзіі, аб лепшых творах, якія напісалі паэты за апошні час. Затым паэтэса прачытала свае новыя вершы.

У час гастроляў на Украіне Беларускі дзяржаўны народны аркестр выступіў з канцэртамі перад шахцёрамі, металургамі Данбаса і Крывога Рога. У Новай Каховцы беларускія музыканты наведалі Кахоўскую гідраэлектрастанцыю.

На здымку: артысты аркестра ў турбіннай зале Кахоўскай ГЭС.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

ТЭАТР БУДЗЕ ЖЫЦЬ!

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й і 3-й стар.).

[illegible]

...дач недасканаласць старых тэатральных будынкаў, іх поўную неадпаведнасць патрабаванням сучаснага гледача, магчымасцям сучаснай тэатральнай тэхнікі. Павінна адбыцца рэканструкцыя не толькі глядзельнай залы, але — і ў першую чаргу — сцэны. Вы паглядзіце на сцэну Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Што можна на ёй зрабіць пры адсутнасці глыбіні, «бакавых кішэняў», прымітыўнай механізацыі і электрычнага асвятлення?

[illegible]

...удрасцю, бо мастацтва выходзіць з [illegible] для яго.

Чалавек заўсёды імкнуўся да прыгожага. [illegible]іць час, калі роля мастацтва, тэатра [illegible] ўзрасце, і мы павінны ўжо сёння [illegible] да да гэтага цудоўнага часу. Чала[illegible]валенаму ад сацыяльнага прыгнё[illegible]печанаму вышэйшым яго прызначэн[illegible]працай, патрэбны радасць пачуццяў, [illegible]е і спеў душы.

Кубінскія контррэвалюцыянеры пры актыўнай дапамозе ЗША ажыццяўляюць шырокую падрыхтоўку да новай агрэсіі супраць рэспублікі Куба.

З газет.

Мал. М. ЖЫТНІЦКАГА.

Падзеі Факты Навіны

□ У гасцях, у рабочых завода «Гомсельмаш» пабывалі артысты Ансамбля песні і пляскі Беларускай ваеннай акругі. У заводскім Палацы культуры яны далі для камбайнабудаўнікоў вялікі канцэрт, у праграме якога былі шырока прадстаўлены песні савецкіх кампазітараў, класічныя творы, танцы і салдацкія пляскі.

З асаблівай цеплынёй сустрэлі камбайнабудаўнікі выступленні салістаў Фёдара Буравіна, Эдуарда Сяргеева, Міхаіла Мацюшэўскага, Барыса Макарава.

□ На сцэне Вялікага тэатра Саюза ССР адбылося выступленне саліста Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета Б. Нікольскага. Ён выканаў партыю Радамеса ў оперы Дж. Вердзі «Аіда». Партнёрамі Б. Нікольскага былі вядомыя майстры сцэны Вялікага тэатра — народная артыстка РСФСР Г. Вішнеўская (Аіда), артыстка К. Ляонава (Амнерыс), заслужаны артыст РСФСР М. Шчагалькоў (Рамфіс) і іншыя.

Масквічы цёпла сустрэлі выступленне мінскага артыста.

□ У Мінску з поспехам прайшлі выступленні артыстак з братніх рэспублік — Украіны і Латвіі. Салістка Латвійскага дзяржаўнага тэатра оперы і балета Р. Фрынберг прыняла ўдзел у спектаклі Беларускага дзяржаўнага ордэна Леніна тэатра оперы і балета — оперы А. Барадзіна «Князь Ігар», у якой выканала партыю Яраслаўны.

Заслужаная артыстка УССР, салістка Харкаўскага опернага тэатра імя Н. Лысенкі Т. Бурцава выканала партыю Toскі ў аднайменнай оперы Дж. Пучыні і партыю Кумы ў оперы П. Чайкоўскага «Чарадзейка».

□ У канцэртнай залі Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі адбылося выступленне Азербайджанскага дзяржаўнага струннага квартэта. У яго складзе — заслужаны артыст Аз. ССР А. Алieў (першая скрыпка), Б. Тагіеў (2-я скрыпка), М. Алieў (альт) і заслужаны артыст Аз ССР І. Сеід-Задэ (віяланчэль). Бакінскія артысты выканалі струнныя квартэты А. Кара-Караева, К. Дэбюсі і П. Чайкоўскага.

Ад пастаноўкі аднаактовых п'ес і інсцэніровак да складаных сцэнічных твораў — такі шлях Народнага тэатра клуба імя Кірава станцыі Орша. У рэпертуары гэтага таленавітага калектыву п'есы «Брэсцкая крэпасць» К. Губарэвіча, «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, «Любоў Яравая» К. Трэнёва, «Згублены сын» А. Арбузава і іншыя.

Нядаўна тэатр пад кіраўніцтвам рэжысёра, артыста Народнага тэатра І. Салтановіча падрыхтаваў новы спектакль па п'есе А. Арбузава «Іркуцкая гісторыя».

Днямі Народны тэатр прыязджаў у Мінск. У актавай зале Мінскай вышэйшай партыйнай школы і Палацы культуры прафсаюзаў быў паказаны спектакль «Іркуцкая гісторыя». У сцэне, якую сфатаграфавалі нашы пазаштатныя карэспандэнты М. Дражын і А. Шнэйдэр, заняты самадзейныя артысты аператар Г. Ляпейка (злева), настаўніца С. Камарова, вагаўшчыца В. Казакова.

НЕЛЮДЗІ

ЁСЦЬ у народа ёмістае, дакладнае слова: нелюдзі. Нелюдзь — не чалавек, ён горшы за самага лютага і шалёнага звера. Нелюдзямі называлі савецкія людзі ў гады Вялікай Айчыннай вайны нямецка-фашысцкіх захопнікаў і іх памагатых, якія тварылі нечуваныя злачынствы на акупіраванай зямлі.

І вось чацвёра з тых нелюдзяў сядзяць на лаве падсудных.

У Баранавічах засядае ваенны трыбунал Беларускай ваеннай акругі. Зала перапоўнена. Сотні працоўных горада і навакольных населеных пунктаў напружана ўслухоўваюцца ў пытанні старшынствуючага, падпалкоўніка юстыцыі Ф. Ф. Іваненкі, народных засядацеляў капітана Ф. С. Цесляка і старшага лейтэнанта К. А. Пасярэніна, ва ўдакладненні дзяржаўнага абвінаваўцы, памочніка ваеннага пракурора Беларускай ваеннай акругі, палкоўніка юстыцыі Н. І. Шынкарова і грамадскага абвінаваўцы Л. З. Лобач. Зала рэагуе то гнеўным выбухам абурэння, то поўным жаху ўздыхам, калі з-за перагародкі, якая аддзяляе падсудных, чуюцца галасы:

— Так, страляў... Так, здзекваўся... Так, катаваў...

Хто ж яны, гэтыя нелюдзі, вымушаныя вось так, перад судом, перад тварам усяго народа прызнавацца ў нечуваных, у страшэнных злачынствах, зробленых імі ў гады гітлераўскай акупацыі на беларускай зямлі? У імя чаго мучылі і забівалі яны ні ў чым не вінаватых савецкіх людзей?

Першы з падсудных, і самы галоўны, — былы камендант аховы Колдычаўскага лагера смерці, сын царскага жандара Калько Мікалай Аляксеевіч, лейтэнант, камандзір узвода, а пазней і роты так званай «самааховы», створанай беларускімі нацыяналістамі для барацьбы з народам. Гэта ён, у самым пачатку вайны здрадзіўшы Радзіме, добраахвотна пайшоў на службу да фашыстаў, прыняў прысягу на вернасць акупантам і настолькі заўзята выконваў яе, што быў узнагароджаны гітлераўскай муаравай стужкай. Аблавы на падпольшчыкаў у Мінску, блакады партызан у Лепелі, расправы з мірным насельніцтвам у Негарэлым, карныя зверствы ў Вілейцы — вось далёка не поўны пералік злачынстваў садыста-нелюдзя Мікалая Калько.

Побач з ім на лаве падсудных другі такі ж вернападданы халуй чужаземцаў. Сянкевіч Леанід Аляксандравіч. Пачаўшы шлях здрадніка радавым эсэсаўцам, ён стаў пазней унтэр-афіцэрам, потым фельдфебелем, намеснікам камандзіра ўзвода і памочнікам каменданта лагера смерці. Уцёкшы разам з сваімі гаспадарамі на Захад, Сянкевіч паступіў у нямецкую Дальвіцкую разведвальна-дыверсійную школу, якая рыхтавала дыверсантаў для дзеянняў у тыле савецкіх войск, і да самай капітуляцыі фашысцкай Германіі заставаўся ў гэтай школе старшыной «паўднёвай групы».

Трэці, Кухта Міхаіл Міхайлавіч, нічым не адрозніваецца ад двух першых. Садыст, забойца і грабежнік, обер-ефрэйтар СД і намеснік камандзіра ўзвода, ён і пасля таго, як уцёк з Колдычава, працягваў змагацца супраць Савецкай Арміі, а пасля нашай перамогі яшчэ цэлых дзесяць год хаваўся на хутары свайго бацькі, ратуючыся ад расплаты за злачынствы, зробленыя супраць савецкага народа.

І нарэшце апошні, Каралевіч Андрэй Ігнатавіч: удзельнік масавага знішчэння мірных жыхароў горада Косава, шматлікіх карных экспедыцый супраць партызан, ахраннік-эсэсавец Колдычаўскага лагера смерці.

— Тры веры змяняў, — сказаў пра Калько адзін са сведкаў, які выступіў на працэсе, — а гітлераўскай крывавай веры застаўся верны і дагэтуль.

Адказваючы на пытанне старшынствуючага, ці забіваў ён зняволеных, Калько з халоднай нянавісцю цэдзіць праз ашчэраныя зубы:

— Усе мы білі і забівалі, а больш ці менш — рахунак адзін...

Так, забівалі, збівалі, здзекваліся ўсе. Аб гэтым гавораць не толькі матэрыялы папярэдняга следства, гэта паказваюць не толькі дзесяткі пацярпеўшых, былыя вязні лагера смерці, што выступаюць на судовых пасяджэннях. Гэта — з агаворкамі, з доўгімі разважаннямі ў пошуках змякчальных акалічнасцей вымушаны прызнаць і самі падсудныя.

— Вы збівалі зняволеных? — пытае старшынствуючы ў Калько. — Чым вы збівалі іх?

І той зноў цэдзіць праз зубы:

— Так, збіваў. Рукой...

— Хлусіць! — гнеўна пратэстуе адзін з пацярпеўшых.— Збіваў сталёвым тросам, абцягнутым гумай, цкаваў нас аўчаркамі, збіваў так, што мяса адставала ад касцей і людзі жывыя гнілі ў казематах.

— А забівалі вязняў?—паўторна задае старшынствуючы ўсё тое ж пытанне.—Вы, асабіста вы, забівалі?

—Страляў, — Калько апускае вочы. — З пісталета, у час масавых расстрэлаў. Па прымусу вымушан быў страляць...

Па прымусу... Пра які прымус можа ісці гутарка, калі з дзевяноста з лішкам ахоўнікаў лагера смерці толькі чацвёра былі немцамі, а ўсе астатнія — падонкі-здраднікі тыпу Калько?! Урэшце-рэшт ён сам прымушаны быў прызнацца пад цяжарам неабвержных доказаў, што ўся, без выключэння, ахова Колдычаўскага лагера падначальвалася яму, Калько, што ў лагеры ўсё рабілася толькі з яго ведама і па яго загаду.

А было так.

Калі Баранавіцкая турма перапоўнілася зняволенымі, гітлераўцы вырашылі стварыць непадалёку ад горада канцэнтрацыйны лагер для разгрузкі яе. Выбар выпаў на былы памешчыцкі маёнтак паблізу вёскі Колдычава, за шаснаццаць кіламетраў ад горада, і неўзабаве туды прыгналі першую партыю вязняў. З таго часу і на працягу цэлых двух год сюды прыганялі цэлымі сем'ямі савецкіх людзей, западозраных у сувязі з народнымі мсціўцамі, яўрэяў з Польшчы, з Чэхаславакіі. Кантынгент вязняў мяняўся амаль што поўнасцю кожны месяц: адных — на расстрэл, другіх — на іх месца. І так — цэлыя два гады. Дзесяткі тысяч людзей прайшлі праз вароты лагера на смерць або загінулі тут жа ад катаванняў, у пятлі або ад куль асатанелых катаў.

І якімі ж жахлівымі былі гэтыя катаванні!

«Вайна на конях»: два вязні становяцца на корпушкі, а другія два садзяцца на іх. Пачынаецца «вайна» на кулаках: той, хто не ўседзіць на «кані», будзе неадкладна збіты ахоўнікамі да паўсмерці, а то і проста забіты на месцы.

Танец «Жабка»: група асуджаных апускаецца на кукішкі, выцягвае рукі і гэтак, подскакам, робіць круг за кругам вакол Калько, які сядзеў разваліўшыся ў крэсле. Упаў — збіваюць, адважыўся пратэставаць— забіваюць.

«Споведзі»: злавілі юнака, амаль дзіця, які прабаваў уцячы, і перш, чым павесіць яго, прымушалі амаль цэлыя суткі крычаць і брахаць па-сабачаму: «Я ўцёк, мяне злавілі — гаў, гаў, гаў!»

І яшчэ:

...У ніжні паверх турмы, у камеры-клятушкі заганялі мужчын, жанчын, дзяцей і старых, так што і стаць не было дзе, а потым паступова пускалі ваду, каб вязні захлынуліся не адразу, а праз доўгія-доўгія гадзіны.

...Жанчына ў турме нарадзіла дзіця. Труп яго з раструшчанай галоўкай пазней быў знойдзены ў брацкай магіле сярод соцень трупаў расстраляных дарослых. Другой цяжарнай штыхом распаласавалі жывот.

...Людзей парамі скоўвалі жалезнымі скобамі, цвікамі прыбівалі да падлогі.

Пацярпеўшы Уладзімір Есіс, які нейкім цудам застаўся жывы, расказвае на працэсе аб тым, як Калько дзвярыма раструшчыў яму руку і нацкаваў дзве аўчаркі, якія рвалі яго цела. Другая пацярпеўшая, Вольга Маруцік, расказвае, як загінуў яе муж, як на яе вачах каты выводзілі і вывозілі ў бліжэйшы бярозавы гай на расстрэл жанчын, дзяцей, старых і напаўжывых пасля катаванняў мужчын.

...І нарэшце апошняе: уначы з 29 на 30 чэрвеня 1944 года, перад тым, як уцячы з акупантамі на Захад, каты вырашылі знішчыць сляды злачынстваў. Тут жа, на тэрыторыі лагера, расстралялі і спалілі ўсіх зняволеных, а потым узарвалі баракі і галоўнае месца катаванняў — кантору лагера.

Я не магу больш расказваць пра ўсе гэтыя жахі. У мяне не хапае ні слоў, ні нерваў. Я бачыў у зале судовага пасяджэння на тварах соцень людзей, якія перапаўнялі яе, гнеў, нянавісць да тых вылюдкаў, што сядзяць на лаве падсудных. Я прысутнічаў на шматлікіх мітынгах працоўных горада, якія гнеўна галасавалі за рэзалюцыю, што патрабавала ў суда толькі адзінай і толькі адзіна справядлівай меры пакарання для ўсіх чатырох: пакарання смерцю.

Няма ў свеце закона, больш чалавечнага і гуманнага, чым наш, савецкі закон. Але наша гуманнасць і справядлівасць імем загінуўшых і ў імя жывых уладарна загадвае:

— Смерць за смерць!

* * *

Калі я дапісваў гэтыя трагічныя старонкі, радыё прынесла вестку, што Калько, Сянкевіч, Кухта і Каралевіч прыгавораны да вышэйшай меры пакарання — пакарання смерцю.

Усім сэрцам далучаюся да справядлівага прыгавору. Шкадую толькі аб тым, што побач з чатырма вылюдкамі не сядзелі тыя, хто натхняў іх на нечуваныя злачынствы, тыя, што прыкідваюцца сёння авечкамі і стараюцца схаваць ад чалавецтва сваё звярынае нутро.

Пра іх мне і хочацца сказаць у наступным артыкуле.

Аляксандр МІРОНАЎ,
спец. карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва».

ЧЫМ МЫ ЗАКЛАПОЧАНЫ

Аддзел беларускай літаратуры і бібліяграфіі з'яўляецца адным з вядучых у бібліятэцы імя Ул. І. Леніна. У ім сабрана літаратура, якая выдавалася на тэрыторыі рэспублікі з самых старажытных часоў—ад «Бібліі» Г. Скарыны да сёлетніх выданняў. Многія рэдкія выданні, як, напрыклад, «Тураўскае Евангелле XI ст.», захоўваюцца ў фотакопіях. У аддзеле ёсць першыя выданні класікаў марксізма на беларускай мове—творы К. Маркса, Ф. Энгельса, Ул. І. Леніна, а таксама першыя кнігі В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча, Зм. Бядулі, усе творы мастацкай літаратуры, выдадзеныя ў савецкі перыяд.

З кожным годам кніжны фонд аддзела ўсё больш павялічваецца як за лік новых выданняў, так і шляхам кнігаабмену з бібліятэкамі іншых рэспублік, а таксама за лік бібліятэк, закупленых у прыватных асоб. Нядаўна, напрыклад, шмат беларускіх кніг набыў аддзел з асабістай бібліятэкі нябожчыка прафесара У. І. Пічэты. З новых выданняў толькі за 1961 год аддзелам атрымана 2099 экземпляраў кніг, 190 часопісаў, усе рэспубліканскія, абласныя, раённыя і шматтыражныя газеты. Сёння ў фондзе аддзела налічваецца каля 100 тысяч экземпляраў кніг.

Калектыў супрацоўнікаў аддзела шмат папрацаваў, каб упарадкаваць краязнаўчую літаратуру. Многа кніг і газет мінулых гадоў нанава пераплецена, адрамантавана. Зроблены фотакопіі некаторых рэдкіх выданняў. Аднак шмат чаго яшчэ не дароблена. Многія рэдкія дарэвалюцыйныя выданні і выданні 20—30-х гадоў патрабуюць пераплёту ці рэстаўрацыі. На жаль, наша бібліятэка не мае майстэрні для рэстаўрацыі кніг, а ў пераплётнай майстэрні ўсяго трое рабочых, якія, безумоўна, не паспяваюць пераплесці і старыя кнігі, і новыя часопісы, і газеты. Таму першачарговай нашай задачай застанецца і надалей упарадкаванне фонду аддзела, як мага лепшае захаванне яго, бо іначай многія каштоўныя рэчы мы загубім.

Неабходна таксама адкрыць добрую майстэрню па мікрафільмаванню кніг, газет, дысертацый і інш. Гэта вельмі просты спосаб для захавання рэдкіх выданняў. У Дзяржаўнай бібліятэцы СССР імя Ул. І. Леніна мікрафільмаваны не толькі рэдкія кнігі, але і ўсе дысертацыі. У нашай бібліятэцы дысертацыі амаль зусім адсутнічаюць. Бібліятэка, вядома, не можа набыць экземпляры дысертацый, і тут на выручку прыйшла б майстэрня для мікрафільмаў. Дарэчы, у Літве такія майстэрні ёсць у кожнай буйнай бібліятэцы — у рэспубліканскай, ва універсітэцкай і ў бібліятэцы Акадэміі навук Літоўскай ССР. Трэба і нам пераняць добры вопыт нашых суседзяў — літоўцаў.

Ключом да краязнаўчага фонду служыць даведачна-бібліяграфічны апарат, які адлюстроўвае ўвесь фонд—нацыянальную кнігу, літаратуру аб рэспубліцы, мясцовы друк, што ўключае рэспубліканскія, абласныя і раённыя газеты, а таксама шматтыражныя газеты заводаў, фабрык, вну і калгасаў. Даведачна-бібліяграфічны апарат аддзела складаецца з трох каталогаў — алфавітнага, сістэматычнага і серыйнага, і пяці картатэк—алфавітнай, сістэматычнай, персанальнай, рэцэнзій і тапаграфічнай.

Аддзел праводзіць вялікую работу па выяўленню і сістэматызацыі матэрыялаў аб Беларусі ў агульнасаюзным друку. Гэты матэрыял штомесячна падаецца ў «Летапісу друку БССР».

Нам абавязкова патрэбна збіраць матэрыялы аб рэспубліцы і ў замежным друку, і ў першую чаргу, у друку краін народнай дэмакратыі. У іншых рэспубліках, напрыклад у Літве, такая работа даўно вядзецца.

Значнае месца ў рабоце аддзела займае бібліяграфічная работа. За апошнія гады галоўным бібліёграфам аддзела Н. Ватацы падрыхтаваны бібліяграфічныя ўказальнікі і памяткі аб жыцці і творчасці Я. Купалы, Я. Коласа, М. Танка, М. Багдановіча, К. Чорнага, І. Шамякіна, П. Броўкі, П. Глебкі, П. Пестрака і іншых пісьменнікаў. Здадзена ў друк вялікая бібліяграфічная праца (25 аркушаў) «Беларуская савецкая літаратура. 1917—1960 гг.», у якой названы кнігі беларускіх пісьменнікаў за 40 год. Галоўным бібліёграфам А. Сакольчыкам падрыхтавана і надрукавана (на рататары) двухтомная праца «Перыядычны друк БССР» (1858—1958). Старшы бібліёграф Л. Апацкая заканчвае бібліяграфію «Беларуская ССР у друку Савецкага Саюза. 1946—1960 гг. Кнігі»—(20 аркушаў).

На першы погляд здаецца, што ў аддзеле праводзіцца немалая бібліяграфічная работа. Аднак, нас гэтая работа, безумоўна, не можа задаволіць. Па-першае, бібліяграфій складзена надзвычай мала, усяго на 10—12 вядучых сучасных пісьменнікаў. Зусім няма бібліяграфічных даведнікаў пра творы класікаў беларускай літаратуры Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, пра многіх пісьменнікаў 20—30-х гадоў, пра сучасных таленавітых пісьменнікаў. Няма ў нас бібліяграфій пра беларускую драматургію, крытыку, пра дзіцячую літаратуру і інш.

Па-другое, мы зусім не складаем даведнікаў аб жыцці і дзейнасці выдатных вучоных, гісторыкаў, этнографаў, аб дзейнасці і жыцці партыйных і савецкіх працаўнікоў, герояў працы і вайны, пра нашых выдатных землякоў. І прычына тут адна: мала людзей займаецца складаннем бібліяграфій. Нам трэба смялей прыцягваць да гэтай работы маладых бібліёграфаў і бібліятэкараў, дапамагаць ім, вучыць, і тады мы больш будзем мець розных бібліяграфічных прац.

Апрача бібліятэчнай і бібліяграфічнай, аддзелам праводзіцца культурна-масавая работа. У гэтым годзе ўжо была арганізавана сустрэча чытачоў з маладымі беларускімі паэтамі. Мы плануем і надалей арганізоўваць сустрэчы з пісьменнікамі, дыспуты, канферэнцыі, агляды беларускай літаратуры па жанрах. Да 40-годдзя часопіса «Полымя» плануем наладзіць сустрэчу супрацоўнікаў рэдакцыі часопіса з чытачамі бібліятэкі.

З мэтай папулярызацыі беларускай літаратуры і культуры аддзелам робяцца выстаўкі твораў беларускіх пісьменнікаў і іншых дзеячоў культуры, а таксама тэматычныя выстаўкі. У гэтым годзе надта многа юбілейных дат дзеячоў беларускай літаратуры і культуры. Да кожнай з іх арганізоўваюцца выстаўкі твораў юбіляра, літаратуры аб яго жыцці і творчасці.

У 1961 годзе ў аддзеле працавала 408 пастаянных і больш 4-х тысяч непастаянных чытачоў. За гэты ж год зарэгістравана 18 610 наведванняў і 104 277 кнігавыдач, дадзена 59 пісьмовых даведак і больш 3-х тысяч вусных. Як відаць з гэтага, у аддзеле праводзіцца вялікая работа з чытачамі, якія працуюць над краязнаўчай літаратурай у галінах навукі, культуры, тэхнікі, сельскай гаспадаркі. Пастаяннымі чытачамі аддзела з'яўляюцца навуковыя работнікі, аспіранты, студэнты-дыпломнікі, журналісты, настаўнікі, партыйныя, савецкія, камсамольскія і прафсаюзныя работнікі, вучні сярэдніх школ — усе, хто паглыблена працуе над літаратурай аб рэспубліцы.

Сёлета колькасць чытачоў значна павялічыцца ў сувязі з пераходам аддзела ў новае памяшканне бібліятэкі. Для нашых чытачоў будуць адкрыты дзве чытальныя залы, прытым кожны чытач будзе мець асобны рабочы стол, асобныя пакоі будуць адведзены для супрацоўнікаў аддзела і для даведачна-бібліяграфічнага апарату.

Новыя ўмовы, безумоўна, будуць спрыяць яшчэ лепшаму абслугоўванню нашых чытачоў і будуць садзейнічаць яшчэ лепшаму выкананню нашых задач і нашых планаў.

М. ВАСІЛЕЎСКІ,
загадчык аддзела беларускай літаратуры Дзяржаўнай бібліятэкі імя Ул. І. Леніна.

Госці з Бранска

У Браславе пабывала група эстрадных артыстаў з Бранска. Вясёлыя інтэрмедыі, сцэнкі, трапныя сатырычныя куплеты, канферанс у іх выкананні выклікалі ў зале дружны смех.

З поспехам выступіла спявачка Г. Рабцова, якая выканала рускія народныя песні, частушкі і песні савецкіх кампазітараў.

У канцэрце прынялі таксама ўдзел артысты П. Святлоў, С. Грыгарын, Т. Лінчоўская і іншыя.

І. АЛЕКСЯЕНАК.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.